

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขอเขียนทางคานทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเสนอตามลำดับดังนี้ โดยจะเริ่มค้นจากปรัชญา ไปสู่การศึกษา ปรัชญากับการศึกษาและปรัชญาการศึกษา และตอนท้ายจะเป็นการ เสนองงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางคานปรัชญาการศึกษา

ก. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปรัชญา

ความหมายของปรัชญา ปรัชญาคืออะไร ความหมายที่แท้จริงของปรัชญาเป็นอย่างไร คำถามนี้เป็นคำถามที่ยังไม่มีคำตอบที่ลงรอยเป็นเอกฉันท์¹ ings นี้ไม่ว่าในยุคโคสสมัยใด เพราะนักปรัชญา นักคิด นักเขียนแต่ละยุคสมัยต่างให้ความสนใจตอบปัญหาปรัชญาแตกต่างกันออกไป² ดังนั้นคำตอบของความหมายของปรัชญาจึงมีมากมายตามความคิด ความเชื่อ ตามแนวทรรศนะและวิถีทางของแต่ละบุคคล คำว่าปรัชญา จึงยังคง เป็นคำที่คลุมเครือตลอดมา

1. ความหมายตามรูปศัพท์ คำว่า ปรัชญา ในภาษาไทย เป็นคำที่

¹ รัศนา คັນบุญเต็ก, ปรัชญาคืออะไร (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2523), หน้า 1.

² เรื่องเดียวกัน.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ทรงบัญญัติจากคำภาษาอังกฤษคือ *philosophia*¹ ตามรากศัพท์ ปรัชญา² เป็นคำสันสกฤต มาจากคำว่า ชูญา แปลว่า รู้ เข้าใจ เติมกยอุปสรรค ปุร ที่แปลว่า ประเสริฐ สูงสุด ไกล กลายเป็นคำว่า ปรัชญา ดังนั้นคำ ปรัชญา ในภาษาไทยจึงหมายถึง ความรู้อันประเสริฐ ความรู้อันสูงสุด หรือความรู้อันไกลโพ้น ซึ่งมีความหมายคล้ายกับคำว่า ปัญญา³ ในภาษาไทย

ส่วนคำว่า *philosophy* ในภาษาอังกฤษนั้นมาจากคำนามภาษากรีกโบราณว่า *φιλοσοφία*⁴ (อ่าน *philosophia*) ซึ่ง เป็นคำสนธิระหว่าง คำ *philos* ที่แปลว่า รัก ความรัก และ *sophia* ซึ่งแปลว่า ความรู้ ความปราถนา เมื่อรวมเป็นคำ *philosophy* จึงมีความหมายถึง ความรักในความรู้ ความรักในความปราถนา

จากความหมายของปรัชญาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่แตกต่างกันดังกล่าวจะเห็นว่า ความหมายของปรัชญาในภาษาไทยนั้น ปรัชญาจะเป็นตัวความรู้ ตัวเนื้อหา หรือ ผู้ ซึ่งถือว่าเป็นตัวความรู้หรือผู้ที่ประเสริฐ สูงสุด หรือลึกซึ้ง กว้างขวาง ส่วนความหมายของปรัชญาในภาษาอังกฤษจะเป็นกระบวนการ วิธีการในการแสวงหาความรู้ หากสรุปความหมายของปรัชญาตามนัยของภาษาทั้งสองแล้วอาจสรุป

¹ กীরติ บุญเจือ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 1.

² ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 1-2.

³ ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแก่การเรียนรู้

⁴ Harry Schofield, The Philosophy of Education : An Introduction (London : George and Unwin, 1972), p.1.

ไควว่า ปรักษฎาก็คือกระบวนการในการแสวงหาความรู้ที่สูงส่ง ความรู้ที่ประเสริฐ

2. ความหมายในทรรศนะของผู้ให้นิยาม ความหมายของปรักษฎาในทรรศนะของนักปราชญ์และนุทรงความรคาง ๆ เช่น นักการศึกษา นักคิด นักเขียน นักจิตวิทยาหรือแม่คณักปรัษฎาเอง ไควไคความหมายออกไปคาง ๆ กัน เช่น อริสโตเคิล (Aristotle) เขียนไว้ในหนังสือ เมคาฟิสิคส์ (Metaphysics) เลม 4 บทที่ 1 ว่า "ปรักษฎาคือศาสตรที่สืบคณสิ่งที่เป็นอยู่ในลักษณะที่มันเป็นอยู่"¹ ซึ่งเนนถึงวิธีการพิจารณาสิ่งคาง ๆ ที่เป็นอยู่ เช่น มนุษย์ โลก จักรวาล ว่าเป็นอย่างไร ผู้ที่ให้นิยามไวคหลายกันก็คือน วิลเลียม เจมส์ (William James)

เจมส์ ไคคำอธิบายว่า

ปรักษฎาหมายถึงหลักการที่ไคอธิบายความเป็นมาของสรรพสิ่งทั้งปวงโดยไม่มีการยกเวณสิ่งอันไค, องคประกอบรวมกันที่มีอยู่ในเทพเจา มนุษย์ สัตว์ กวางคาว, จุดเรณูชน และจุดจบของความเป็นไปในสากลจักรวาลทั้งหมด, สภาวะแห่งความรูงทั้งปวง และหลักเกณฑ์ทั่วไปของความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์²

แฮร์รี ไคฟิเลค (Harry Schofield) ไคอากกล่าวของรัสเชลซึ่ง

เป็นการกล่าวถึงขอบเขตและลักษณะของปรักษฎาว่า

ในความเข้าใจของชาฟเจา เห็นว่าปรักษฎามีลักษณะผสมผสานระหว่างเทพวิทยาและวิทยาศาสตร์ กล่าวคือนกลายเทพวิทยาในแง่ของการคาดคะเนในการคอบุปัญหาซึ่งยังไม่สามารถหาหลักฐานมาคางอิงไค และคคควยวิทยาศาสตร์ในแง่ที่ว่า อาศัยการอางเหตุผลมาสนับสนุนขอคิเห็นแทนการอางผู้เชื่อว่าชาญ หรือ

¹As quoted in James R. Hamilton et al., Readings for an Introduction to Philosophy of Education (New York : Mcmillan Publishing Co., 1976), p.1.

²อากถึงใน สกล นิลวรรณ, ปรักษฎาเบื้องต้น เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 218 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2522), หน้า 3.

ปราชญ์วิทย์ วิทยาการ ซึ่งอาศัยเหตุผลเป็นเกณฑ์นั้น จักอยู่ในระบบความรู้แบบวิทยาศาสตร์แบบหนึ่ง ส่วนความเชื่อในแนวซึ่งไม่สามารถจะเอาเหตุผลเข้าจับได้ ชาวเขาถือว่า เป็นความรู้ในแบบเทววิทยา ของชาวระหวาง วิทยาศาสตร์และเทววิทยานี้เอง เป็นตนที่ไม่ขึ้นกับใคร... ซึ่งของวางนี้เอง ที่ถือว่า เป็นขอบเขตของปรัชญา¹

นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ให้นิยาม ปรัชญา ในลักษณะที่เกี่ยวของกับชีวิต ทัศนะวิธีการ และความถึกอีกเช่น

นิตา-รัตนากล่าวว่า

ปรัชญาคืออะไร ปรัชญาก็คือ ความรู้เกี่ยวกับโลกทรรศน์, คนเรากำลังอยู่ในโลก ไม่เพียงแต่มีทัศนะต่อสิ่งที่เป็นปรปรวมแตกต่างกันเท่านั้น หากยังมีทัศนะชั้นมูลฐานที่มีต่อสรรพสิ่งและต่อโลกทั้งโลกอยู่ประการหนึ่ง ทัศนะชั้นมูลฐานที่มีต่อสรรพสิ่งและโลกทั้งโลกนี้ก็คือ โลกทรรศน์²

005247

ฮาโรลด์ เอช. ทิตัส (Harold H. Titus) ให้นิยามว่า

ปรัชญา เป็นทัศนคติส่วนบุคคลที่มีต่อชีวิตและทุกอย่างในจักรวาล เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการคิด และการถามที่ต่อถามเหตุผล เป็นความพยายามที่จะเข้าถึงความรู้ที่ลึกซึ้งทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นตรรกวิทยาวิเคราะห์ความหมายของคำและมโนภาพในกระจางขึ้น เป็นทฤษฎีของปัญหาและเป็นทฤษฎีของการแก้ปัญหาด้วย³

¹Schofield, The Philosophy of Education : An Introduction, p.1.

²นิตา-รัตนา, ปรัชญาเบื้องต้นควาควยัตถุนิยมวิทยา (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มคำจาร, 2523), หน้า 1.

³Harold H. Titus, Living Issues in Philosophy (New York : American Book Company, 1964). อ้างถึงใน กิติมา ปรีดีคิลก, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร : ประเสริฐการพิมพ์), หน้า 3.

จากคำนิยามต่าง ๆ บางนิยามถึงกล่าวนั้นพอสรุปได้ว่า ปรัชญา เป็นคำที่จะอธิบายหรือให้นิยามใค้ยากและให้นิยามอย่างเกินซัดไม่ไค้ เพราะทัศนหรือความคิดของบุคคลที่มีต่อโลกและชีวิตนั้นผิดแผกกันออกไปประกอบด้วยสภาพการณ์ของแต่ละสังคม สิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน และเนื้อหาของปรัชญาเองก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เมื่อเป็นเช่นนี้นิยามของปรัชญาจึงถือว่าให้นิยามไม่ไค้¹

แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาโดยส่วนรวม ปรัชญาจะมีลักษณะครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ปรัชญามีลักษณะเป็นแนวคิด หรือทัศนของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับชีวิต จักรวาลและวชิธรรม
2. ปรัชญามีลักษณะในการที่จะแสวงหาสัจจะ แสวงหาสิ่งที่สูงสุดโดยการประมวลความรู้และขอคิดเห็นของนักปรัชญา โดยอาศัยหลักการของเหตุผลมาสนับสนุน
3. ปรัชญามีลักษณะเป็นการรวบรวมและเรียบเรียงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัญหาทางปรัชญาและความรู้ต่าง ๆ
4. ปรัชญามีลักษณะเป็นวิชาการในการเสาะแสวงหาคำตอบอย่างมีหลักการ วิธีการและมีการวิเคราะห์รวบรวมขอคิดเห็นต่าง ๆ ใหม้มีลักษณะชัดเจน
5. ปรัชญามีลักษณะเป็นการมองภาพรวมของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา
6. ปรัชญามีลักษณะเป็นการพยายามเข้าถึงความเป็นจริงของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา แต่ปรัชญาไม่ใช่เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง
7. ปรัชญามีลักษณะเป็นแนวคิดที่เป็นระบบความคิดของนักปรัชญาที่มองปัญหาทางปรัชญาอย่างมีเหตุผล

¹ กীরติ บุญเจือ, สารานุกรมปรัชญา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไค้ยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 152.

การศึกษา

เคยมีข้อถกเถียงและอภิปรายกันในแวดวงของนักการศึกษา เสมอว่านิยามของการศึกษา ที่เด่นชัดนั้นคืออะไร ท่อขอถามนี้มีผู้เขียนไว้ว่า "การศึกษาเป็นคำที่สามารถให้นิยามได้หลายนัย แล้วแต่ว่าใครจะมีจุดยืนอย่างไร"¹ ถ้าเราเชื่อว่าการศึกษาคือเรื่องของการบวนการแห่งชีวิตทั้งหมด เราอาจนิยามว่าการศึกษาคือชีวิต ถ้าเราคิดว่าการศึกษาเป็นการถ่ายทอดวิชาการความรู้และทักษะต่าง ๆ การศึกษาก็อาจหมายถึงการ เรียนรู้ การฝึกฝนฝึกหัด หากเราเห็นว่าการศึกษาคือกระบวนการทางสังคมนิยามก็อาจเป็นไปได้ในลักษณะที่ว่า การศึกษาคือกระบวนการทางสังคมประ กิต (Socialization) ทั้งนี้แล้วแต่ว่าผู้ให้นิยามจะมีทัศนะหรือมีจุดยืนอย่างไร

ก. ความหมายของการศึกษา

1. ความหมายตามรูปศัพท์ ศึกษา ในภาษาไทยเป็นคำที่แผลงมาจากศึกษา² ในภาษาสันสกฤตซึ่งมาจากรากศัพท์ว่า สฺก ในความหมายว่า สามารถ เมื่อกลายมาเป็นคำว่า ศึกษา มีความหมายถึง 1) การเล่าเรียน การแสวงหาความรู้ 2) ความปรารถนาที่จะเป็นผู้สามารถกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ ความปรารถนาที่จะครอบงำ (prevail) 3) การสอน การฝึก 4) วิชาหนึ่งใน 6 เจทางค์ สอน การออกเสียงถวบคำและกฎของการออกเสียง (euphony) 5) มรรยาท (modesty) และการถ่อมตน (humility) ในภาษาบาลีมีคำที่มีความหมายคล้ายกันคือคำว่า สิกขา แปลว่า การเล่าเรียน การฝึกปรือ เมื่อรวมกับคำว่า การ

¹Alan Bullock, and Oliver Stallybrass, Modern Thoughts (New York : Harper & Row, Publishers, 1977), p.191.

²วิจิตร เกศวสินธุ์, "ปรัชญาการศึกษาของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 126.

ในภาษามคธ ที่หมายถึง กิจการ งาน ธุระ หรือหน้าที่ กลายเป็น การศึกษา ในภาษาไทย จึงหมายถึง กิจการ งาน ธุระ หรือหน้าที่ในการสอน การฝึกฝน การเล่าเรียน หรือการแสวงหาความรู้

ส่วนในภาษาอังกฤษ education มาจากรากศัพท์ภาษาลาตินว่า educere (ex + ducere) มีความหมายถึง ดึงออก (to draw out) ดังนั้นคำว่า education ก็คือการดึงเอาพลังที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคลออกมาพัฒนา เจ เอ็ม ไพรซ์¹ กล่าวว่า education มาจาก educare ซึ่งหมายถึงการหล่อหลอม (to nourish or nurture) education ตามความหมายนี้จึงบ่งถึงการให้อาหาร (supplying food) และการดำรงชีพ (sustenance) ในภาษาอังกฤษความหมายของการศึกษาตามรูปศัพท์จึงมีอยู่ 2 ด้านคือ

1. หมายถึงการบรรจุ หรือการนำเข้า ซึ่งก็คือการสอน การให้ความรู้
2. หมายถึงการฝึกหัด หรือการนำออก ซึ่งก็คือการฝึกฝน ฝึกหัด การนำเอาความสามารถที่มีอยู่ในตัวออกมาพัฒนา

2. ความหมายในทัศนะของผู้ใฝ่ศึกษาม

ก) มติฝ่ายไทย นักการศึกษาฝ่ายไทยที่ผู้วิจัยนำมาอ้างถึงในตอนนี้เป็นนักการศึกษาที่ผู้วิจัยคิดว่า เป็นนักการศึกษารุ่นใหม่หรือรุ่นร่วมสมัยที่มีแนวคิดทางการศึกษาไม่แตกต่างกันนักและเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคมโดยตรง ในขณะที่เกี่ยวข้องกันก็เป็นแนวคิดที่บ่งถึงความหมายของการศึกษาในทัศนะเดิมที่เราเคยเรียนรู้มาด้วยเช่นกัน สาโรช บัวศรี กล่าวว่า "คนเรานี้คือชั้น 5 ประกอบด้วยชั้นควยชั้น 5 ประการ ... เมื่อมนุษย์ประกอบด้วยชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เพราะ

¹J.M. Price, A Survey of Religious Education (New York : Ronald Press, 1940), p.13.

ฉะนั้น... การศึกษาคือการพัฒนาของชั้น 5¹

คณะกรรมการวางพื้นฐาน เพื่อปฏิรูปการศึกษาได้กล่าวถึงการศึกษาที่พึงประสงค์ไว้โดยแบ่งความหมายของการศึกษาอยู่ในคำว่า

การศึกษาที่พึงประสงค์จะตอง เป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เขาใจสังคมและสิ่งแวดล้อม อันตนมีส่วนร่วมอยู่ แลวนำความรู้ ความเข้าใจมาไขแก้ปัญหาลและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ²

ไพฑูริย์ สิ้นสารัตน์ กล่าวถึงการศึกษาว่า ความหมายของการศึกษานั้น อาจพิจารณาได้ 2 นัยด้วยกัน คือในวงแคบและในวงกว้าง ในวงแคบการศึกษา ก็คือการศึกษาเล่าเรียนที่เป็นรูปแบบ มีสถาบันให้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องการ และมีองค์ประกอบและกระบวนการ เฉพาะที่สามารถจะจัดและดำเนินการได้อย่างดีและมีระบบ ส่วนในวงกว้างการศึกษาคือกระบวนการต่าง ๆ ของสังคมที่จะถ่ายทอดแนวความคิด ความเชื่อ ระบบพฤติกรรมตลอดจนศิลปกรรมต่าง ๆ จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นกระบวนการของการศึกษานอกระบบที่เรียกว่า การศึกษาจากกระบวนการสังคมประกิต³

¹สาโรช บัวศรี, "คตินิยมและแนวทางการศึกษาของไทยในอนาคต," ใน บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา รายงานการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 3 ของกรมสามัญศึกษา (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, 2513), หน้า 323-324.

²คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 15.

³ไพฑูริย์ สิ้นสารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 13-14 และ

ข) มติฝ่ายต่างประเทศ นักการศึกษาฝ่ายต่างประเทศที่นำมาอ้างถึงในตอนนี้ เป็นนักการศึกษาที่ไม่ค่อยมีผู้ใดกล่าวถึงมากนักในประเทศไทย และเป็นนักการศึกษาที่มีทัศนะทางการศึกษากว้างและครอบคลุม ผู้วิจัยจึงนำมติของนักการศึกษาซึ่งกล่าวมากล่าวไว้ให้ทราบแนวความคิดที่แตกต่างไปจากนักการศึกษาคนอื่น ๆ ที่เรารู้จักกันก็อยู่แล้ว เช่น คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) หรือ จอห์น ดีวอี้ (John Dewey) เป็นต้น

อัลัน บุลล็อก (Alan Bullock) และ โอลิเวอร์ สตาลลีย์บราสส์ (Oliver Stallybrass) ใ้หนิยามการศึกษาว่า

การศึกษาเป็นคำที่สามารถใ้หนิยามได้หลายนัยตามความเชื่อและจุดยืนของผู้ใ้หนิยามเอง เช่น 1) การศึกษาคือการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม 2) การศึกษาคือการสร้างสรรค์ชนในวัยเยาว์หรือในวัยหนุ่มสาว เพื่อนำไปสู่แนวทางที่มีคุณค่าในกานการคิดและการกระทำ 3) การศึกษาคือการพัฒนาความเจริญองงามของแต่ละบุคคล¹

วิลเลียม เค แฟรงคิน่า (William K. Frankena) กล่าวว่า คำว่า การศึกษาเป็นคำที่กำกวมและอาจมีความหมาย หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อไปนี้ 1) กิจกรรมในการใ้หนิการศึกษาโดยครู โรงเรียน และพ่อแม่ 2) กระบวนการของการใ้หนิการศึกษา (หรือการใ้เรียน) ซึ่งเกิดขึ้นหรือดำเนินไปในตัวผู้ใ้เรียน 3) ผลที่เกิดขึ้น สภาพเป็นจริงหรือความมุ่งหวังของ 1) และ 2) 4) วิชาที่ใ้สอนหรือความรที่ศึกษาหรือที่ใ้เรียนของ 1) 2) และ 3) และใ้รับการใ้สอนในสถาบันใ้หนิการศึกษา²

¹Bullock and Stallybrass, Modern Thoughts, p.191.

²William K. Frankena, Three Historical Philosophies of Education (Glenview, Illinois : Scott, Foresman and Company, 1965), p. 191.

เอ เอส นีลล์ (A. S. Neill) เขียนไว้ในหนังสือซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) ของเขาอย่างชัดเจนซึ่งบ่งถึงความหมายของการศึกษาในทัศนะของเขา "ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป้าหมายของชีวิตนั่นก็คือการแสวงหาความสุข ซึ่งหมายถึงการแสวงหาความพอใจนั่นเอง การศึกษาจึงควร เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิตดังกล่าว"¹

เทอร์รี่ เพจ (Terry Page) และ เจ บี โทมัส (J. B. Thomas) กล่าวถึงความหมายของการศึกษาไว้ 3 ลักษณะคือ

- 1) การศึกษาคือกระบวนการทั้งหมดในการพัฒนาความสามารถและพฤติกรรมของมนุษย์
- 2) การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลจะ ได้รับความสำเร็จและเกิดความเจริญงอกงามซึ่งเป็นผลถ่ายทอดมาจากสถาบันการศึกษา
- 3) การศึกษาเป็นการสอนที่เป็นระบบองค์กรในการ เป็นสื่อประมวลความรู้ ทักษะและความเข้าใจต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของชีวิต²

จากนิยามของการศึกษาต่าง ๆ ที่ยกมากล่าวถึงเพียงบางนิยามตามมติของนักการศึกษาไทยและต่างประเทศนั้น ไม่ว่าใครจะนิยามการศึกษาวาอย่างไรก็ตาม การศึกษาก็จะครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เสมอคือ

1. การศึกษาจะเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่มีคุณค่าต่อผู้รับการศึกษ เสมอ
2. สิ่งที่มีคุณค่านั้นจะต้องทำให้ผู้รับการศึกษได้เรียนรู้ขอเท็จจริง เกิดความรู้ เกิดความเข้าใจ และในที่สุดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต
3. สิ่งที่มีคุณค่าที่ถ่ายทอดไปสู่ผู้รับการศึกษและผลที่เกิดขึ้นนั้นได้รับการคาดหวังว่าจะช่วยใ้มนุษย์มีสภาพทั้งทางกายภาพ และ จิตภาพที่มุ่งไปสู่ภาวะที่ดีขึ้น
4. การแปรสภาพของมนุษย์ทั้งด้านกายภาพและจิตภาพนี้กระทำอย่าง เป็นระบบผ่านกระบวนการทางสังคมทั้ง กระบวนการที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน

¹A. S. Neill, Summerhill (New York : Hart Publishing, 1960), p.24.

²Terry Page, and J. B. Thomas, International Dictionary of Education (New York : Kogan Page, 1977), pp.112-113.

ข. บทบาทของการศึกษา

1. บทบาทที่เกี่ยวข้องกับสังคม

ก) การศึกษาในฐานะเป็นกระบวนการทางสังคมประเภท¹
 บทบาทของการศึกษาในแง่นี้ การศึกษาจะทำหน้าที่ให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้
 และถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียม ความประเพณี วัฒนธรรมประ
 เพณีจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกชนรุ่นหนึ่ง เป็นการ เรียนรู้และถ่ายทอดสิ่งที่เรียกว่าพฤติกรรม
 สังคม และเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดเวลาและตลอดชีวิต ที่อาจเรียกว่า เป็น
 การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ² หรือการศึกษาตลอดชีวิต³

ข) การศึกษาในฐานะเป็นสถาบันทางสังคม⁴ การศึกษาใน
 บทบาทนี้จะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และวิทยาการต่าง ๆ เป็นหลัก การศึกษาจะทำ
 หน้าที่ของการศึกษาโดยเฉพาะ มีรูปแบบที่เป็นระบบระเบียบตายตัวและแน่นอน ที่
 เรียกว่าระบบโรงเรียน หรือสถาบันที่เรียกชื่อหรือรูปลักษณ์ที่สังคมยอมรับ

ค) การศึกษาในฐานะการพัฒนาสังคม⁵ บทบาทของการศึกษา
 ในข้อนี้ การศึกษามีบทบาทในแง่ของการช่วยพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทาง

¹ไพฑูริย์ สินลารัตน์, "การศึกษาและสังคมประเภท," ใน มนุษย์กับสังคม
 สุจิต บุญบงการ ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และ ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล, บรรณาธิการ
 (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 145.

²เรื่องเดียวกัน.

³เรื่องเดียวกัน.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 156.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 170.

ที่ดีขึ้น การศึกษาจะมีบทบาทแก้ไขปัญหาสังคมและนำสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่า เติม

2. บทบาทที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

ก) การศึกษาในฐานะการพัฒนาธรรมชาติของมนุษย์¹

ธรรมชาติโดยทั่วไปของมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น มีความสงสัยและมีจินตนาการในสิ่งต่าง ๆ ทุกคน และคุณสมบัติข้อนี้เองที่ทำให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาและสามารถอยู่รอดในสังคมและในขณะเดียวกันก็มีส่วนช่วยให้สังคมเจริญขึ้น การศึกษาจึงมีบทบาทช่วยพัฒนาคุณสมบัติดังกล่าวของมนุษย์

ข) การศึกษาในฐานะการพัฒนาคุณค่าของชีวิต² ทุกชีวิต

ที่เกิดมานั้นมิได้เกิดมาเพียงเพื่อความอยู่รอดหรือดำรงชีวิตอยู่ในสังคมใดเท่านั้น แต่ทุกชีวิตมีความมุ่งหวัง มีความใฝ่หาในชีวิตด้วยกันทุกคน มนุษย์แสวงหาคุณธรรม ความถูกต้อง สัจจะและสุนทรีย์ะอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นบทบาทของการศึกษาจึงมีส่วนช่วยพัฒนาคุณค่าของชีวิตในกานต่าง ๆ ดังกล่าว

ปรัชญากับการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษา

1. ความสัมพันธ์ที่ปรัชญาพื้นฐานเป็นแกนในการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้หมายความว่า แนวคิดพื้นฐานทางคานปรัชญาจะมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจะยึดแนวคิดของปรัชญาพื้นฐานลัทธิต่างๆ

¹ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, "การศึกษา : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบทบาทกระบวนการและปัญหา," ชุมนุมจรรยา 23 (ตุลาคม 2521) : 53.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

เป็นแม่แบบและดำเนินการตามแนวคิดนั้น ๆ¹ สาระสำคัญของการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสาระสำคัญที่กลางถึงในปรัชญาพื้นฐานที่เป็นแม่แบบนั้น แนวคิดของปรัชญาจึงมีส่วนโดยตรงในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา ความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนการอบรมบ่มนิสัย ปรัชญาการศึกษาในลักษณะนี้ เช่น ปรัชญาการศึกษาที่ยึดเอา ปรัชญาจิตนิยมเป็นแม่บท หรือที่ยึดเอาปรัชญานิวโทมนิยมเป็นแม่บท เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ที่ยึดตัวการศึกษาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ของปรัชญากับการศึกษาในลักษณะนี้ การศึกษากับปรัชญาจะสัมพันธ์กันโดยอ้อม การศึกษาจะเป็นตัวกำหนดแนวทางการศึกษาด้วยตัวเอง กำหนดจุดมุ่งหมาย ทฤษฎี การศึกษา และวิถีทางในการดำเนินการศึกษาโดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจจากวิชาการแขนงต่าง ๆ รวมทั้งปรัชญากว้าง²

¹ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้พิจารณาได้จาก การเขียนหนังสือของ Van Cleve Morris, Philosophy and the American School (Boston : Houghton Mifflin, 1961) ภาษาไทยคือ บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา.

²ความสัมพันธ์ในแนวนี้พิจารณาได้จาก การเขียนหนังสือของ Theodore Brameld, Patterns of Educational Philosophy (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1971), Robert E. Mason, Contemporary Educational Theory (New York : David McKay, 1972), G. Max Inigo, Philosophies of Education : An Introduction (Lexington, Mass : D. C. Heath and Co., 1974) ภาษาไทยเล่มที่เกเรซ็คคือ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, วรรณไวทยาการ : ชุมชนบทความทางวิชาการ ชุคการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514) ส่วนเล่มที่อาจจัดอยู่ในลักษณะนี้ได้อีกเล่มคือ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น.

ปรัชญาจะเกี่ยวข้องกับเพียง เป็นเครื่องมือในการช่วยให้ความคิดและเหตุผลแก่การตัดสินใจทางการศึกษา วิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีการศึกษาที่นักการศึกษาได้วางไว้

3. ความสัมพันธ์ที่มุ่งวิเคราะห์แนวคิดและกิจกรรมการศึกษา ความสัมพันธ์ของปรัชญากับการศึกษาในลักษณะนี้ ปรัชญาจะไม่มีบทบาทในการตอบคำถามพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับชีวิตและโลกว่าเป็นอย่างไร ไม่มีบทบาทในการกำหนดทฤษฎีการศึกษาใด ๆ ไม่มีบทบาทในการตรวจสอบหรือให้เหตุผลแก่ทฤษฎีและปัญหาต่างๆ ของการศึกษา แต่ปรัชญาจะมีบทบาทและมีความสัมพันธ์กับการศึกษาในลักษณะที่เป็น การวิเคราะห์ที่ความภาษาให้ความหมายของคำ¹ เช่นวิเคราะห์ความหมายของคำว่า "ประสบการณ์" "เสรีภาพ" "วินัย" "หลักสูตร" "สคิปัญญา" "การเรียนรู้" "ประชาธิปไตย" "การครอบงำ" หรือคำอื่นๆ การวิเคราะห์หาความหมายของคำจะช่วยขยายความคิดให้นักศึกษามองเห็นทางเลือกต่าง ๆ พร้อมควย เหตุผลที่มีหลักเกณฑ์ เชื้อถือได้ว่าควรจะเลือกทางใดจึงจะเหมาะสม²

¹ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ที่วิจารณ์ได้จาก การเขียนหนังสือของ D. J. O'Connor, An Introduction to the Philosophy of Education (London : Routledge and Kegan Paul, 1975), P. H. Hirst, The Logic of Education (London : The English Language Book Society, 1976), และเล่มที่อ่านง่ายกว่าเล่มอื่น ๆ ในแนวเดียวกันนี้คือ Harry Schofield, The Philosophy of Education : An Introduction ส่วนในภาษาไทยเล่มที่เด่นชัดคือ ส. ศิวรักษ์, ปรัชญาการศึกษา (พระนคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517).

²รัตนา ตันบุญเกิด, ปรัชญาสื่ออะไร, หน้า 131.

ปรัชญาการศึกษา

ก. ความหมายของปรัชญาการศึกษา แมว่าความหมายของปรัชญาจะยังคงกว้างและมีความหมายแตกต่างกันออกไปตามผู้ให้นิยามก็ตาม เมื่อนำปรัชญามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ เช่น เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาโดยตรง หรือเมื่อนำมาพิจารณาเป็นเครื่องมือในการให้ความคิดและเหตุผลแก่การศึกษา หรือเมื่อนำมาวิเคราะห์แนวคิดและปัญหาทางการศึกษาแล้ว ความหมายของปรัชญาศึกษาก็แคบและแคบยิ่งขึ้นเฉพาะเจาะจงสามารถให้นิยามได้ใกล้เคียงกันตามมคิของนักการศึกษาหรือนักปรัชญาต่าง ๆ ตามแนวทางความสัมพันธ์กับการศึกษาคงกล่าว เช่น "ปรัชญาการศึกษาคือการนำเอาหลักบางประการของปรัชญาอันเป็นแม่บทมาดัดแปลงให้เป็นระบบเพื่อประโยชน์ในการศึกษา"¹ "ปรัชญาการศึกษาคือทฤษฎีทั่ว ๆ ไปของการศึกษา"² หรือ "ปรัชญาการศึกษาคือความพยายามที่จะพิจารณาคุณค่าการศึกษาโดยตลอด และพยายามที่จะให้ความคิดที่ลงรอยร้อยเกี่ยวกับการศึกษาทั้งหมดนั้นให้สมเหตุผล และให้ใช้โดยผลิให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้"³ และปรัชญาการศึกษาไม่ว่าจะสร้างมาจากพื้นฐานแนวคิดใดก็ตามจะมุ่งบอกถึงสาระสำคัญของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาจะมุ่งบอกถึง เป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาว่าจะให้การศึกษากลายเป็นไปเพื่ออะไร

¹สาโรช บัวศรี, "ปรัชญาการศึกษาในประเทศไทย," ใน จุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 4.

²George L. Newsome, Jr., "Educational Philosophy and the Educational Philosopher," in What's Philosophy of Education, ed. Christopher J. Lucas (London : Mcmillan, 1969), pp.163-164.

³ส. ศิวลักษณ์, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 8.

2. ปรัชญาการศึกษาจะให้แนวทางหรือบ่งบอกถึงลักษณะขององค์ประกอบของการศึกษา เช่น ครู นักเรียน โรงเรียน หลักสูตร บ่งบอกถึงกระบวนการทางการศึกษาว่าเป็นอย่างไร จะใช้การเรียนการสอน การอบรมแบบมีนิสัยอย่างไร และบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสังคมว่าเป็นอย่างไร

3. ปรัชญาการศึกษาจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะและคุณสมบัติของผลึกผลของการศึกษาว่าจะมีลักษณะ มีความรู้ ความคิด ความอ่าน และมีค่านิยมอย่างไร

ข. ลัทธิปรัชญาการศึกษา ลัทธิปรัชญาการศึกษาหรือระบบปรัชญาการศึกษา นักการศึกษาต่างประเทศได้กล่าวถึงและแบ่งออกเป็นหลายลัทธิ หลายระบบ แต่ก็ซ้ำซ้อนกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น แวน คลีฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris)¹ กล่าวไว้ 5 ลัทธิคือ สารัตถนิยม (Essentialism) นิรันดรนิยม (Perennialism) พิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) และอัตถิภาวนิยม (Existentialism) จอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller)² กล่าวไว้เหมือนกับมอร์ริส ส่วน จี แมกซ์ ริงโก (G. Max Wingo)³ กล่าวไว้เป็น 6 ลัทธิ โดยที่ 5 ลัทธิแรกเหมือนมอร์ริสและเนลเลอร์ลัทธิที่ริงโกเพิ่มเข้าไปคือ มาร์กซิสต์ (Marxism) นักการศึกษาไทยส่วนใหญ่กล่าวไว้ 5 ลัทธิเหมือนกับต่างประเทศ ในการวิจัยนี้จะกล่าวถึงลัทธิปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิตามที่นักการ

¹ Van Cleve Morris, Philosophy and the American School, pp.327-401.

² George F. Kneller, Introduction to the Philosophy of Education 2d ed. (New York : John Wiley and Sons, 1970), pp.42-80.

³ Wingo, Philosophies of Education : An Introduction, pp.49-309.

ศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศคนเคยและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายในวงการศึกษามองโลกปัจจุบันเท่านั้น

1. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism)

ก) ความเป็นมา ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมได้รับการก่อตั้งอย่างเป็นระบบเมื่อประมาณ 50 ปีมาแล้ว (ต้นทศวรรษ 1930)¹ โดยกลุ่มนักการศึกษาที่มีทัศนะทางอนุรักษนิยม ผู้นำที่สำคัญในการก่อตั้งก็คือนักการศึกษาชื่อวิลเลียม ซี แบกเลย์ (William C. Bagley) ซึ่งเคยเป็นศาสตราจารย์วิชาการศึกษาและคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งอิดลินอยส์และมหาวิทยาลัยโคลัมเบียในสหรัฐอเมริกา และมีนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงเข้าร่วมด้วยหลายคนเช่น โทมัส บริกกส์ (Thomas Briggs) เฟรเดอริก บรีค (Frederick Breed) ไอแซค แอล แคนเดล (Isaac L. Kandel) และเฮอริแมน ฮอร์น (Herman Horne) นักการศึกษาที่สนับสนุนต่อมาในภายหลังก็คือ วิลเลียม บริกแมน (William Brigman) อาร์เธอร์ เบสเตอร์ (Arthur Bester) และมอร์โตเมอร์ สมิท (Mortimer Smith) ในปี ค.ศ. 1938 นักการศึกษาเหล่านี้ได้รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการเรียกชื่อว่า The Essentialist Committee for the Advancement of American Education ออกวารสารของสมาคมชื่อ School and Society แต่หลังจากการเสียชีวิตของแบกเลย์ในปี ค.ศ. 1946 กิจกรรมของสมาคมก็ซบเซาลง อย่างไรก็ตามแนวคิดของปรัชญาลัทธินี้ยังมีอิทธิพลต่อการศึกษาของประเทศต่าง ๆ อยู่มาก

¹Kneller, Introduction to the Philosophy of Education,

p.57.

²Ibid.

ข) แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้มีรากฐานมาจาก ปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญ 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายจิตนิยม (Idealism) ที่เชื่อว่า จิตเป็นส่วน ที่สำคัญที่สุดในชีวิตของคน โลกที่เราอาศัยอยู่นี้เป็นโลกของจิตหรือโลกของนามธรรม ดังนั้นความรู้อหรือความจริงจึง เกิดมาจากการคิด การหยั่งรู้เป็นสำคัญ และจากอีก ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายวัตถุนิยม (Realism) ที่เชื่อว่าวัตถุหรือสสาร เป็นสิ่งที่แท้จริงใน ตัวของมันเอง โลกนี้เป็นโลกของวัตถุหรือรูปธรรมที่เรามองเห็น ความรู้หรือ ความจริงจึง เกิดมาจากการไต่สัมผัสหรือมีประสบการณ์กับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น

คำว่า สารัตถะ หรือ essence มีความหมายถึง สาระ หรือสิ่งที่ เป็น แก่น เป็นหลัก หรือสิ่งที่มีความสำคัญ ดังนั้นแนวคิดของปรัชญาการศึกษาลัทธินี้จึง ยึดสิ่งที่เป็นสาระสำคัญของสังคมที่จะขาดไม่ได้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา นั่น คือมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม มรดกทางวัฒนธรรมของสังคมในทางต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ฯลฯ ควรจะได้รับการทะนุบำรุง ภาย หอคไปสขชนรณหลังคอก ๆ ไป เพราะสารคคคคของสังคมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ถึงาม เป็น สิ่งที่ถูกคคอง ใค้รับการ เลือคสร รกค้กรอง และปฏิบัติค้บคคอกันมา เป็น ระยะเวลาอัน ยาวนาน คควบคคณคคชอนี้เองนัคคการศึกษาจึง เปรียบเสมือนลัทธินี้เป็น "มรรคาคคที่ จะนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมของสังคม"¹

ค) แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวคิดหลักของปรัชญา การศึกษาลัทธินี้เน้นเนื้อหาสาระและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันในสังคมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางในการดำเนิน ชีวิตของประชาชนในสังคม ดังนั้นจุดมุ่งหมายหลักของลัทธินี้ก็คือ

¹Theodore Brameld, Philosophies of Education in Cultural Perspective (New York : Dryden Press, 1958), p.203.

1. ทะนุบำรุงและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ชนรุ่นหลังโดยมิให้สูญหายหรือถูกทำลายไป¹
2. ให้การศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระ อันได้จากมรดกทางวัฒนธรรม²
3. ให้การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องของความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของสังคมในอดีต³
4. เด็กผู้ใหญ่เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนและการทำงาน⁴
5. ส่งเสริมให้เด็กเรียนมีพัฒนาการทางปัญญา⁵
6. ส่งเสริมให้เด็กเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง
7. ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

2) เป้าหมายของการศึกษา เป้าหมายของการศึกษิตามแนวคิดของลัทธินี้คือ

1. ให้เด็กมีความรู้ และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม
2. ให้เด็กเป็นผู้มีระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม

¹Wingo, Philosophies of Education : An Introduction, p.53.

²ไพฑูริย์ สินลาร์ตัน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 50.

³เรื่องเดียวกัน.

⁴ประยูร อาษานาม, "การศึกษาความคิดเห็นของครูประถมและครูในสถาบันฝึกหัดครูเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการประถมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 12.

⁵เรื่องเดียวกัน.

3. ให้สังคมเป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคง มีระเบียบวินัย

3) องค์ประกอบของการศึกษา

(ก) หลักสูตร เป็นหลักสูตรแบบเนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum) และหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Broad Field Curriculum)¹ วิชาพื้นฐานที่สำคัญก็คือ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์และคณิตศาสตร์ วิชาอื่น ๆ ที่จะเรียนก็มี วรรณคดี ภูมิศาสตร์ ศิลปะและอื่น ๆ การจัดทำหลักสูตรนั้น เป็นเรื่องของครูและผู้เชี่ยวชาญร่วมกัน หลักสูตรจะมีลักษณะควบคุมการเรียนการสอน ลงหนา และส่วนใหญ่จะเป็นแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ

(ข) ครู ครูเป็นผู้เริ่มในกิจการเรียนการสอนและการศึกษาทั้งหมด เพราะครูเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า เป็นผู้ที่ดีกว่า และเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกสรรถนัดกรอง ได้รับการเตรียมและฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี บทบาทในกิจการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับครู เป็นสำคัญ

ไอแซค แอล แคนเดล (Isaac L. Kandel) กล่าวว่า
ครูที่เป็นนักสำรวจนิยมจะตองสนใจในหลักของความฉะวาทนาว่า การเรียนรู้อาจจะสำเร็จไคจนกว่าการ เรียนรู้นั้นจะประกอบขึ้นควยความสามารถ ความสนใจ และความมุงประสงค์ของผูเรียน แต่ครูเชื่อว่าความสนใจและความมุงประสงค์เหล่านั้นตองขึ้นอยู่กับทักษะของครูซึ่ง เป็นนายองคการที่จะตองทำใ้บุคคลในองค การของตคนไคเขาใจกระบวนการของ การพัฒนาการศึกษา²

¹บุญเลิศ นาคแก้ว และนางเยาว์ สุชาพันธ์, ความรู้อย่างคนเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 113.

(อค์สำเนา)

²William W. Brickman, "Essentialism-Ten Year After," School and Society XLVII (May 1948) อ้างถึงใน เมธี ปิลันธนานนท์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 94.

บทบาทของครูสรุปได้ดังนี้

1. ครูเป็นผู้เลือกคนที่ถูกคองและเหมาะสมที่สุดในห้องเรียน
2. ครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ดีที่สุด
3. ครูเป็นผู้ตัดสินว่านักเรียนเรียนรู้อย่างไรไปมากน้อยแค่ไหนแล้ว
4. ครูเป็นผู้กำหนดมาตรฐานว่า การเรียนรู้อะไรจะเรียนได้มากน้อยแค่ไหน

เพียงไร

5. ครูเป็นผู้นำของห้องเรียนและถือว่าเป็นผู้นำที่ฉลาดรอบรู้
6. ครูเป็นแบบแผนและเป็นแม่พิมพ์ของการศึกษา

(ค) ผู้เรียน เนื่องจากครูเป็นผู้กำหนดและดำเนินการทางการศึกษา ดังนั้นผู้เรียนจึงเป็นผู้รับ ผู้ฟัง และทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ครูกำหนดให้เพื่อประโยชน์ของการปฏิบัติในชีวิตอนาคตและการสืบทอดต่อไป ผู้เรียนจึงเปรียบเสมือนเป็นภาชนะรองรับความรู้และเสมือนเป็นกลไกที่จะส่ง เกต และเรียนรู้ออกเท็จจริงจากสภาวะทางธรรมชาติ ความสำคัญของผู้เรียนจึงเป็นไปในลักษณะที่จะต้องเรียนรู้ออกเท็จจริงและสืบต่อไปจนรุ่นหลังต่อไป ความสำคัญของผู้เรียนในข้อนี้จะได้รับการเอาใจใส่และปลุกฝัง เป็นอย่างก็

(ง) โรงเรียน ลักษณะของโรงเรียนตามแนวคิดของลัทธินี้จะไม่มีบทบาทในเชิงนำสังคม แต่จะเป็นเครื่องมือของสังคมเพื่อการเรียนรู้ออกเท็จจริงและถ่ายทอดเรื่องราวของสังคมให้แก่เด็ก โรงเรียนจะเป็นเสมือนสถาบันอนุรักษ์วัฒนธรรมและถ่ายทอดวัฒนธรรมอยู่ในตัว โรงเรียนจะคงจักสภาพสิ่งแวดล้อมที่เสริมสร้างพัฒนาการทางความคิดและยึดมั่นในชนบประเพณี¹ จัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ออกเท็จจริงตามธรรมชาติ² ในขณะเดียวกันโรงเรียนจะคงมีกฎ ระเบียบแบบแผนที่

¹บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 105 และ 255.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

เด็กจะปฏิบัติตามเป็นแนวทางอันเดียวกัน

4) กระบวนการเรียนการสอน การเรียนการสอนตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาที่เน้นบทบาทของครู เป็นสำคัญ เพราะลัทธินี้ถือว่าตัวของความรู้นั้นเป็นสิ่งภายนอกตัวผู้เรียน หรือ เป็นโลกภายนอก(external world) ตัวผู้เรียน การจะให้เกิดความรู้ก็ต้องมีผู้นำมาบรรจุให้ เมื่อมีผู้นำมาบรรจุให้สอนให้ผู้เรียนเองก็จะต้องฝึกฝน ฝึกหัด กระทำและคิดอย่างจริงจัง นั่นคือผู้เรียนจะเป็นทั้งผู้กระทำ ผู้ฝึกกระทำไปพร้อมกัน บทบาทของผู้เรียนจึง เป็นเพียงผู้รับ จดจำและเก็บรักษาไว้ เป็นสำคัญ การเรียนการสอนจึง เน้นการบรรยาย เป็นหลักและมีการปฏิบัติจริงประกอบบ้าง แต่ทั้งนี้การเรียนรู้อีกส่วนนั้นต้อง เรียนอย่าง เอาจริง เอาจัง และถือว่าการ เรียนเป็นงานที่หนักของใครความพยายามทั้ง คำนความคิดและการฝึกฝน

ไฮแมน จี ริคโคเวอร์(Hyman G. Rickover) กล่าวถึงการเรียนการสอนว่า

กระบวนการศึกษาสำหรับเด็กทุกคนนั้นจะต้อง เป็นการรวบรวมเอาความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงให้แก่นักเด็กเท่าที่เขาจะมีความสามารถ วิชาการหรือกิจกรรมอื่น ๆ ด้านของนี้มีน้อยมากแก่จิตใจของผู้เรียน เด็กยังมีคุณสมบัติประจำตัวตามธรรมชาติไม่ที่เปลี่ยนแปลง ก็ยังคงต้องการการฝึกฝนจิตใจมากขึ้น เพียงนั้น...ในการที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงต้องใช้ เวลาและความพยายาม¹

5) หลักการสำคัญทางการศึกษา หลักการสำคัญทางการศึกษา
พอประมวลได้ดังนี้

¹Hyman G. Rickover, "European VS American Secondary Schools,"
Phi Delta Kappan 40(November 1958) : 61 อ้างถึงใน เมธี ปิณฑานนท์,
ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู, หน้า 93.

1. โดยลักษณะธรรมชาติแล้ว การเรียนเป็นงานที่หนักและไม่สนใจในเรื่องของการนำไปประยุกต์ใช้¹ ทั้งนี้เพราะว่าการที่เราเรียนนั้นจะก่อให้เกิดความพยายามอย่างมากทั้งด้านการคิด การลงมือกระทำ การฝึกหัด เมื่อเป็นเช่นนี้การจะให้เกิดการ เรียนรูที่จริงจังต้องมีระเบียบวินัยเพียงพอ ผลของการเรียนรูที่ได้ไปประโยชน์ในทันทีทันใดและก็ไม่เห็นการนำไปประยุกต์ใช้ แต่หวังจะให้มีการนำไปใช้ในอนาคตต่อไป

2. การริเริ่มทางการศึกษาคงจะมาจากกรมมากกว่าจะมาจากนักเรียน² ครูเป็นผู้นำในการเรียนของเด็ก บทบาทของครูจะอยู่กึ่งกลางระหว่างตัวตักของสังคมและนักเรียน ครูจะต้องเชื่อมโยงจุดทั้งสองนี้เข้าด้วยกัน³ ดังนั้นครูจึงต้องเป็นผู้ที่เฝ้ารับการเลือกสรรมาเป็นอย่างดี ก่อง เป็นแม่พิมพ์ของการศึกษาที่เด็กจะนำไปเป็นแบบอย่างของคนได้

3. หัวใจของการศึกษาคือการ เรียนรู้ เนื้อหาวิชาที่เฝ้ารับการเลือกสรรมาเป็นอย่างดีแล้ว⁴ หมายถึงประสบการณ์การ เรียนรูต่าง ๆ ในหลักสูตรจะมาจากสาระสำคัญของสังคมที่เฝ้ารับการพิสูจน์ ตรวจสอบทางประวัติศาสตร์มาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง การเรียนรูสาระสำคัญดังกล่าว เรียนรู้โลกที่เป็นจริงตามที่มันเป็นอยู่ จะเป็นหลักประกันเพียงพอที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

4. ระบบโรงเรียนควรใช้ระเบียบวินัยที่จะก่อให้เกิดการเรียนรูและสติปัญญา⁵ จริงอยู่ การเรียนรูโดยวิธีการแก้ปัญหาเป็นวิธีการที่ดี แต่มันก็เป็นเพียง

¹Kneller, Introduction to Philosophy of Education, p.58

²Ibid.

³Wingo, Philosophies of Education : An Introduction, p.57.

⁴Kneller, Introduction to Philosophy of Education, p.59

⁵Ibid., p.60.

การช่วยสนับสนุนการเรียนรู้เท่านั้น ไม่อาจจะช่วยให้เด็กได้เข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหาวิชาใด การจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่คืบหน้าควรจะสอนมโนทัศน์ที่เป็นสาระสำคัญของความรู้ให้ (essential concepts) โดยเน้นความเข้าใจ การฝึกฝน ฝึกหัด ทำการบ้าน

2. ปรัชญาการศึกษาถาวรนิยม (Perennialism)

ก) ความเป็นมา ปรัชญาการศึกษาถาวรนิยมได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นรูปแบบที่เด่นชัดโดยนักการศึกษา 2 คนคือ โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchins) และมอร์โตเมอร์ เจ แอดเลอร์ (Mortimer J. Adler) โดยทั้งสองได้รวบรวมหลักการของปรัชญาการศึกษาถาวรนิยมขึ้นในปี ค.ศ. 1929¹ นักการศึกษาและนักปรัชญาที่มีแนวคิดเห็นพ้องกับลัทธินี้ก็คือ ยาคว์ มาร์แตง (Jacques Maritain) อีตเฌ กิลซอง (Etienne Gilson) อัลดัส ฮักซเลย์ (Aldous Huxley) ฮิลแดร์ เบลล็อก (Hilaire Belloc) นีโกล ไบเยยาเยฟ (Nicholai Beryaev)² และเซอร์ ริชาร์ด ลิวิงสโตน (Sir Richard Livingstone)³ แต่ผู้ที่ริบพาทสำคัญและมีชื่อเสียง เหนือกว่าตามแนวคิดของลัทธินี้ก็คือนักฮัทชินส์⁴

¹ ศุภร ศรีแสน, ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา (มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิศึกษาการพิมพ์, 2522), หน้า 93.

² Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective, pp. 287-297.

³ บรรจง จันทระสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 241.

⁴ Carter V. Good, Dictionary of Education (New York : McGraw-Hill Book Company, 1973), p. 414.

ข) แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญาพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของปรัชญา
 ลัทธินี้ก็คือ ปรัชญาของโทมัสนิยัม (Neo-Thomism) ที่พัฒนามาจากปรัชญาจิตนิยม
 และปรัชญาวัตถุนิยมผสมกัน ปรัชญาของโทมัสนิยัมแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่าย
 พระสงฆ์ในคริสตศาสนาิกายโรมันคาทอลิกที่เรียกว่า Ecclesiastical group
 กับฝ่ายฆราวาส หรือที่เรียกว่า Lay group ฝ่ายสงฆ์เห็นว่าความเป็นจริงนั้นมี
 ลักษณะทวิลักษณ์ (Dualistic) คือทั้งพระเจ้าและวัตถุทางกายภาพต่างก็มีความเป็น
 จริง แต่หาพระเจ้ามีความเป็นจริงที่แท้จริงกว่า สมบูรณ์กว่า ส่วนฝ่ายฆราวาสนั้น
 เห็นว่าความเป็นจริงนั้นเป็นเรื่องของเหตุผลและสถานะทางวัตถุ ความมีเหตุผลย่อม
 มาก่อนความมีศรัทธา แต่โดยส่วนรวมกลุ่มของโทมัสนิยัมมีความเชื่อตรงกับจารธรรมชาติ
 ของความเป็นจริง เป็นเรื่องของความศรัทธาและเหตุผลประกอบกัน ความเป็นจริง
 เป็นโลกแห่งเหตุผล (A World of reason) ดังนั้นความรู้ ความเป็นจริงต่าง ๆ
 จึงเกิดจากการใช้เหตุผล¹

คำว่า นิรันดร หรือ perennial หมายถึง คงอยู่ตลอดไป ไม่เปลี่ยนแปลง
 ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้จึงยึดถือหลักความเป็นจริงและความดีงามที่ไม่เปลี่ยนแปลง
 สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงและมีคุณค่าอยู่ตลอดเวลา ก็คือ คุณค่าแห่งเหตุผลและคุณค่า
 ของศาสนา สิ่งที่มีความมั่นคงถาวรคงถาวรจะเป็นจริงมากกว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลง
 อยู่เสมอ ลัทธินี้จึงเห็นว่าควรจะได้มีการฟื้นฟูสิ่งที่ดีงาม อันเป็นอมตะทั้งหลายในสมัย
 กลางมาไว้ในยุคนี้ ลัทธินี้เปรียบเหมือนกับ "บรรดาที่ย้อนกลับไปสู่วัฒนธรรมอันดีงาม
 ในอดีต"²

¹Frederick C. Gruber, Foundations for a Philosophy of Education (New York : Thomas Y. Crowell Company, 1961), p.20.

²Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective,
 p.287.

ค) แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษามี

ดังนี้

1. มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองใหม่มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของ เหตุผลและสติปัญญา¹
2. มุ่งพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้น สูงขึ้น เพื่อความเป็น คนที่สมบูรณ์²

2) เป้าหมายของการศึกษา เป้าหมายของการศึกษาคตาม

แนวคิดนี้ก็คือ

1. ใหญ่เรียนเป็นผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม
2. ใหญ่เรียนสามารถดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความมั่นคงทาง
กานจิตใจ
3. ให้สังคมเป็นสังคมที่สูงส่งทางกานจิตใจ

3) องค์ประกอบของการศึกษา

(ก) หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาทางกานศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) เพราะวิชาในรายชื่อของศิลปศาสตร์นั้นจะช่วยฝึกฝนผู้เรียนใหญ่รู้จักใช้ เหตุผลและฝึกฝนทางกานสติปัญญาประกอบกัน และโดยทั่วไปวิชาศิลปศาสตร์จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มศิลปทางภาษา ไคแก ไวยากรณ วาทศิลป์ และตรรกวิทยา

¹ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 55.

²เรื่องเดียวกัน.

ซึ่งฝึกฝนการใช้เหตุผล และอีกกลุ่มหนึ่งก็คือศิลปะทางคำนวณ ใค้แก่วิชา เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และดนตรี กลุ่มนี้มุ่งฝึกฝนสติปัญญา การจัดทำหลักสูตรกำหนดขึ้นโดย ผู้ส่วนการจักลำดับเนื้อหาวิชา เน้นวิธีการจักลำดับตามเนื้อหาก่อนหลังของความถูกต้องทางวิชาการความรูสาขานั้น ๆ

ในปัจจุบันหลักสูตรที่เกิดขึ้นตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาลัทธิที่มุ่งเห็น เกณฑ์และ จักกันทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาก็คือ หลักสูตรวิชาพื้นฐาน หรือหลักสูตร การศึกษาทั่วไป (General Education) และตามแนวคิดของนักการศึกษาแลวมอง เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ในการผลิตครูควรจะ เน้นหลักสูตรศิลปศาสตร์ เป็น ส่วนที่สำคัญของการจักการศึกษา เช่นกัน

(ข) ครู ครูไม่ใช่มอบความรู้ให้กับเด็กโดยตรง แต่ ครูเป็นผู้เสนอความรู้ ความคิด เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาความคิด และสติปัญญา แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของครูก็ยังมี ความสำคัญในแง่ของการ เป็นแบบอย่างที่ดีทางความคิด การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม มีความสำคัญในแง่ของการควบคุมวินัย บทบาทที่สำคัญของครูคือ

1. ครู เป็นผู้นำทางสติปัญญา
2. ครู เป็นผู้นำทางวิญญาณ เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม
3. ครู เป็นผู้แนะและ คอยควบคุมวินัยทางความคิดและการประพฤติของนักเรียน

(ค) ผู้เรียน ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้เชื่อว่าผู้เรียนโดยธรรมชาติเป็นผู้มีเหตุผล มีจิตใจบริสุทธิ์และมีแนวโน้มไปในทางที่ดี มีสติปัญญาและมีศักยภาพในตัว อยู่แล้ว ดังที่ มอร์โทเมอร์ เจ แอดเลอร์ (Mortimer J. Adler)

¹Jaques Maritain, "Thomist Views on Education," in Modern Philosophies and Education ed. Nelson B. Henry (Chicago, Illinois : National Society for the Study of Education, 1955), p.70.

กล่าวว่ "จิตมนุษย์โดยธรรมชาติมีความโน้มเอียงที่จะอยากรู้ อยากเสาะแสวงหา ความรู้ ประจักษ์พินิจที่มีความโน้มเอียงโดยธรรมชาติที่จะให้พืชพันธุ์งอกงามขึ้นมา"¹ แต่ก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างเต็มที่ การที่จะให้เกิดการพัฒนาขึ้นมานั้นผู้เรียนจะต้องฝึกฝนคุณสมบัติที่มีอยู่นั้นด้วยตนเอง โดยการสอนและการแนะนำจากครู บทบาทที่สำคัญในการเล่าเรียนจะต้องอยู่ที่นักเรียนเองไม่ใช่อยู่ที่ครู นักเรียนจะต้องแสวงหาเหตุผล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักเรียนเองหรือกับครู

(จ) โรงเรียน โรงเรียนไม่มีบทบาทต่อสังคมโดยตรง แต่จะมีบทบาทต่อสังคมโดยอ้อม เพราะว่าลักษณะที่เน้นการพัฒนาตัวมนุษย์มากกว่าที่จะพัฒนาสังคม เมื่อมนุษย์ก็แล้วและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สังคมก็จะดีตามไปด้วยประการนี้ โช่ ดังนั้นโรงเรียนตามแนวคิดของดิวอี้จึงเปรียบเสมือนเป็นพาหะหรือเป็นสื่อกลางที่จะนำเด็กไปสู่สัจจะ กานิยม และวัฒนธรรมอันดีงาม การจักสภาพแวดล้อมในโรงเรียนควรเป็นไปในแนวทางที่จะช่วยเด็กเฝ้าระวังถึงการมีอยู่ของสัจจะ บรรยาภาพในโรงเรียนจึงควรเป็นไปในลักษณะที่จะให้เด็กค้นคว้า เป็นผู้รักสัจจะและมีสัจจะในตัวเองและเพื่อตัวของเด็กเอง ภายใตุนั้นโรงเรียนจึงต้องเคร่งครัดในระเบียบวินัยและการประพฤติปฏิบัติ

4) กระบวนการเรียนการสอน การเรียนการสอนตามแนวของปรัชญาการศึกษาที่ดิวอี้ยึดหลักจิตวิทยาที่ว่าด้วยสมรรถภาพ (Faculty Psychology) ที่เชื่อว่าสมองของมนุษย์นั้นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเหตุผล (reason) ส่วนที่เป็นความจำ (memory) และส่วนที่เป็นเจตจำนง (will) ทั้ง 3 ส่วนเป็นศูนย์รวมแห่ง วุฒิปัญญา (intellect) ดังนั้นการพัฒนาส่วนประกอบของสมองทั้ง 3 ส่วนนั้นจึง เป็นหลักสำคัญของดิวอี้ วิธีการเรียนการสอนที่จะพัฒนาวุฒิปัญญาวิธีการ

¹As quoted in Morris, Philosophy and the American School, p.149.

ที่สำคัญคือ การถกเถียง อภิปราย การใช้เหตุผล สติปัญญาโต้แย้งกัน¹ ผู้สอนจะมีบทบาทสำคัญในการ เป็นผู้นำในการเสนอความคิด เป็นผู้นำในการอภิปรายถกเถียง เป็นผู้คอยให้ความคิดและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิดและสติปัญญาของตนเองอย่างเต็มที่

บรรจง จันทรสา กล่าวถึงหลักการ เรียงการสอนที่สำคัญของลัทธินี้ไว้ดังนี้

1. เรียงโดยการอาศัยสติปัญญาในการจดจำและหยั่งรู้
2. สอนโดยการฝึกฝนท่องจำเพื่อพัฒนาสติปัญญา
3. ฝึกฝนการคิดอย่างมีเหตุผล ฝึกการเรียบเรียง และทำงานที่ยาก ๆ เพื่อสร้างเจตจำนงที่แน่วแน่²

5) หลักการสำคัญทางการศึกษา หลักการสำคัญทางการศึกษาพอประมวลได้ดังนี้

1. แนวาสภาพแวดล้อมจะแตกต่างกันออกไป แต่ธรรมชาติของมนุษย์ก็ยังคงเหมือนกันทุกแห่ง ดังนั้นการศึกษาก็ควรจะเหมือนกันไม่ว่าแห่งไหน³ นั่นคือจุดมุ่งหมายของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาสำหรับคนในวัยใดหรือสังคมใดก็ย่อมเหมือนกันคือ การพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2. ความมีเหตุผลเป็นลักษณะสูงสุดของมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องใช้ความมีเหตุผลนี้คอยควบคุมสติปัญญาตามธรรมชาติของตนเพื่อจะได้บรรลุถึงจุดหมายที่

¹ไพฑูริย์ สีนลาร์คัน, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 57.

²บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 175.

³George F. Kneller, "Contemporary Educational Theories," in Foundations of Education, 3d ed., ed. George F. Kneller (New York : John Wiley and Sons, 1971), p.230.

⁴Ibid., p.233.

ที่เลือกสรรแล้ว¹ การศึกษามีบทบาทสำคัญในการอบรมมนุษย์ให้เป็นคนมีเหตุผล รู้จักควบคุมความต้องการของตนเอง และเดินตามแนวทางที่การศึกษาวางไว้ให้ไว้ให้ได้รับการกดดันกรองแล้วว่าเป็นสิ่งที่ถึงยาม ครุจึงการ เป็นผู้นำทางวิญญาณและเป็นสื่อที่สำคัญให้แกเด็กที่จะเดินไปสู่อัจจะใด

3. หน้าที่ที่สำคัญของการศึกษาก็คือการแสวงหาและนำมาซึ่งความรู้อันนิรันดร² การศึกษามีการสอนเพื่อให้นักปรับตัวเข้ากับสังคม แต่สอนให้นักปรับตัวเข้ากับความจริง การปรับตัวเข้ากับความจริงเป็นจุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ และความจริงก็ไคมาจากเหตุผลและการหยั่งรู้ (Truth as reason and intuition)³

4. การศึกษาไม่ใช่เป็นการเลียนแบบชีวิต หากเป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต⁴ สภาพการณ์ในโรงเรียนไม่ใช่ชีวิตจริงและโรงเรียนก็ไมควรจะเป็นเช่นนั้นควยโรงเรียนเป็นเพียงโลกที่สมมติขึ้นเพื่อให้เด็กได้คุ้นเคยกับสิ่งที่ถึงยามอันเป็นมรดกทางสังคม หน้าที่ของนักเรียนก็คือการเรียนรู้และตระหนักในคุณค่าของมรดกอันนี้

5. นักเรียนควรเรียนรู้วิชาพื้นฐานบางวิชา เพื่อจะไครู้ถึงสิ่งที่จริงแท้แน่นอนของโลก⁵ นักเรียนไมควรเร่งรัดเรียนในสิ่งที่ไคเหมือนวาก็มีความสำคัญในขณะนั้น หรือสิ่งที่นักเรียนสนใจ แต่ควรจะไคเรียนวิชาพื้นฐานเช่น วิชาภาษา วิชาประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ปรัชญาและวิจิตรศิลป์ เพราะวิชา

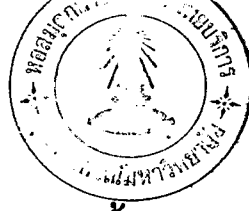
¹Kneller, "Contemporary Educational Theories," p.233.

²Ibid.

³บรรจง จันทระสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 138.

⁴Kneller, "Contemporary Educational Theories," p.233.

⁵Ibid.

เหล่านี้เป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการใช้เหตุผล และปลูกฝังให้มีความ
งอกงามทางสติปัญญา

6. นักเรียนควรจะได้เรียนงานนิพนธ์ที่สำคัญ ๆ ทางวรรณคดี ปรัชญา
ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่มนุษย์ได้เปิดเผยให้เห็นถึงความคิดและ
ความสำเร็จของมนุษย์ การที่ต้องเรียนจากอดีตเพราะบทเรียนจากอดีตยังนำมา
ประยุกต์ได้ในปัจจุบันได้ ถ้าไม่เรียนจากอดีตแล้วจะเรียนได้จากที่ไหนอีก

3. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ก) ความเป็นมา ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมเพิ่งจะมีการ
ก่อตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการในต้นศตวรรษที่ 20 นี้เอง (ราว ๆ ค.ศ. 1920) ใน
รูปของสมาคมการศึกษาพัฒนาการ (Progressive Education Association)
โดยการนำของ จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ร่วมกับวิลเลียม เอช คิลแพทริก
(William H. Kilpatrick) บอย เอช โบค (Boy H. Bode) และคนอื่น ๆ
แนวคิดของนักศึกษารุ่นก่อนหน้าที่มีอิทธิพลต่อลัทธินี้เป็นอย่างมากก็คือ² โฮเรส
มานน์ (Horace Mann) เฮนรี บาร์นาร์ด (Henry Barnard) และฟรานซิส
ปาร์กเกอร์ (Francis Parker) สำหรับปาร์กเกอร์นั้น ดีวีย์ได้ยอมรับและเรียก
ปาร์กเกอร์ว่า เป็นบิดาของทฤษฎีการศึกษาฝ่ายพัฒนาการนิยม³ ปรัชญาการศึกษา
ลัทธินี้ได้รับความนิยมและมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา เองและใน
ประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก ส่วนในสหรัฐอเมริกา เองจะมาลดความสำคัญลง

¹Kneller, "Contemporary Educational Theories," p.234.

²Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective,
p.128.

³Daniel Tanner, and Laurel Tanner, Curriculum Development
(New York : Mcmillan Publishing, Co., 1975), p.171.

ตั้งแก่วางทศวรรษ 1950 หลังจากทีรัสเซียโค่งก้าวเตี้ยมกวแรกขึ้นสู่อวกาศเป็น
ชาติแรก กวบเหตุนี้เองในปี ค.ศ. 1955 สมาคมการศึกษาพิพัฒนาการก็ยมเลิกไป
แกอย่างโรก็ตามแนวคิดของลัทธินี้ยังมีการนำไปใช้ในสหรัฐอเมริกาและประเทศ
ต่าง ๆ ทั่วโลกทราบเท่าปัจจุบัน ส่วนในประเทศไทยผู้ใดชื่อว่า เป็นนุบเบิกและ
มีแนวคิดปรัชญาการศึกษาลัทธิที่เอนักก็คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี อธิการ
อธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบัน)

ข) แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ได้รับอิทธิพลโดย
ตรงจากปรัชญาประสบการณ์นิยม (Experimentalism) ที่เชื่อว่าความเป็นจริง
เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ตายตัว หากแต่เปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ของมนุษย์และความ
เป็นจริงนี้ก็สามารถจะนำมาพิสูจน์ทดลองได้และนำไปใช้แล้วได้ผล ดังนั้นการจะ
ใช้ใดมาซึ่งความรู้ หรือความจริงก็โดยการลงมือกระทำหรือการสร้างสรรคประสบ
การณ

คำว่า พิพัฒนา หรือ progressive โดยความหมายก็คือ ก้าวหน้า
เปลี่ยนแปลง ไม่หยุดอยู่กับที่ ปรัชญาลัทธินี้จึงเชื่อว่าสาระสำคัญและภาวะความเป็น
จริงของสิ่งทั้งหลายนั้นไม่หยุดนิ่งหากแต่จะแปร เปลี่ยนเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาตาม
กาลเวลาและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็ควรจะ
ได้มีการ เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับกาล เวลาและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป บทบาท
ของการศึกษาไม่ใช่สอนให้คนยึดมั่นอยู่ในความจริง ความรู้และค่านิยมที่คงที่ แต่จะ
ต้อง เป็นกระบวนการของการ พัฒนาและ เสริมสร้างประสบการณ์ของผูเรียนอย่างคอง
เนื่องกันไป เพื่อให้ผูเรียนสามารถอยู่ในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ นักการ
ศึกษาเปรียบลัทธินี้เหมือนกับ "มรรคาแห่ง เสรีภาพที่จะนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลง
วัฒนธรรมของสังคมให้เหมาะสมกับกาลสมัย"¹

¹Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective, p.90.

ค) แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่ที่ เคนซัคก็คือ

1. มุ่งใหญ่เรียนมีพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม ร่างกายและสติปัญญาประกอบกัน
2. มุ่งใหญ่การศึกษาที่สอดคล้องและส่งเสริมความสนใจ ความถนัด และลักษณะพิเศษของนักเรียน
3. ส่งเสริมใหญ่เรียนรู้จักตนเองและรู้จักสังคมเพื่อจะไ้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมไ้ได้อย่างดีและหาแนวทางที่จะทำใ้สังคมเจริญก้าวหน้า
4. ปลูกฝังทัศนะแบบประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน
5. ส่งเสริมใหญ่เรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง
6. ส่งเสริมใหญ่เรียนรู้จักศึกษาและตนเองควาช่วยตนเอง
7. ส่งเสริมใหญ่เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น

2) เป้าหมายของการศึกษา เป้าหมายของการศึกษาก็คือ

1. ใหญ่เรียนเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไ้ได้อย่างดีและเป็นสุข
2. ใหญ่เรียนและสังคมเป็นประชาธิปไตยโดยยอมรับไ้ในความคิดเห็นของผู้อื่น

3) องค์ประกอบของการศึกษา

(ก) หลักสูตร เป็นหลักสูตรแบบประสบการณ์ (Experience Curriculum) หรือหลักสูตรแบบกิจกรรม (Activity Curriculum) ซึ่ง เป็นหลักสูตรที่จัดใ้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันตามแนวของปรัชญาการศึกษาสมัยนี้ เนื้อหาหลักสูตรจะ เกี่ยวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน

ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติทางศาสนสังคม ศีลธรรม สติปัญญา อาชีพ และเนื้อหาของหลักสูตร จะต้องเป็นเนื้อหาที่จะทำให้เขาใจตนเอง เข้าใจสังคม และประเมินประสบการณ์ของตนเองได้ วิชาที่เน้นเป็นพิเศษก็คือวิชาในสายสังคมศึกษา

เพราะเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสถาบันต่าง ๆ ของสังคม มนุษย์ที่มนุษย์ปกครองและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อการดำรงชีวิต วิชาที่มีความสำคัญอีกก็คือวิชาการสื่อความหมายในชีวิตประจำวัน วิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ สองวิชาหลังนี้มีใจเน้นเนื้อหาวิชาการ แต่จะเน้นความสำคัญในแง่วิธีการทางวิทยาศาสตร์

(ข) ครู ครูตามแนวคิดของปรัชญา ลัทธินี้จะไม่ใช่นุสอน โดยตรงแต่จะเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำเด็กเป็นสำคัญ บทบาทที่สำคัญของครูก็คือ

1. ครูมีหน้าที่จัดหาประสบการณ์ที่ดีและเหมาะสมให้กับเด็ก เป็นผู้เตรียมการให้เด็กจัดทำกันเอง หรือเป็นผู้ดำเนินการโครงการ
2. ครูเป็นผู้นำโครงการและเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก
3. ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และคอยเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึง
4. ครูเป็นผู้วางแผน ประสานงานให้เด็กสนใจและร่วมมือกับทำงานและอยู่ในความดูแลของครู
5. ครูต้องเป็นผู้รอบคอบและมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางในวิชาที่สอน
6. ครูเป็นผู้มีบุคลิกดี เห็นอกเห็นใจ และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก

(ค) ผู้เรียน ลัทธินี้เชื่อว่า ผู้เรียนโดยธรรมชาติ นั้นเป็นอินทรีย์ที่จะสืบเสาะหาประสบการณ์และเป็นอินทรีย์ที่พร้อมจะรับประสบการณ์ ในขณะที่เกิดขึ้น แต่ประสบการณ์ของมนุษย์ เกิดขึ้นจากการมีผัสสะต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้เรียนตามแนวคิดนี้จึงควรเป็นผู้ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ที่สุด บทบาทของผู้เรียนจึงต้องมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งต่าง ๆ ไคลงมือกระทำด้วยตนเอง และตัดสินใจเลือกด้วยตนเองที่คิดว่า จะเหมาะสมกับความสามารถและความถนัด ความสนใจ แต่ทั้งนี้ควรจะอยู่ในความดูแลเอาใจใส่จากครูและได้รับคำปรึกษาจากครู

(ง) โรงเรียน หลักนี้ถือว่าโรงเรียนควรจะเป็นแหล่งสร้างสรรค์ประสบการณ์ในชีวิตจริงให้แก่เด็กโตเรียนรู้ปัญหาและสามารถแก้ปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมได้ ทั้งให้การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจึงควรให้เหมือนกับสภาพชีวิตจริง หรือไม่แตกต่างไปจากชีวิตจริงทั้งในบ้านและในสังคม สภาพแวดล้อมของโรงเรียนจะต้องส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้เด็กเกิดประสบการณ์ที่เด็กจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โรงเรียนกับสังคมจะสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง และเป็นสิ่งเดียวกัน เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปโรงเรียนก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปควยเพื่อช่วยให้เด็กปรับตัวทันสังคมได้ และในขณะเดียวกันเนื่องควยความเปลี่ยนแปลงนี้โรงเรียนก็จะมีโอกาสสร้างโรงเรียนที่มีความพร้อม มีความรู้จักและเข้าใจสังคมอย่างถี่ถ้วนที่จะออกไปปรับปรุงและพัฒนาสังคมได้

4) กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน

ที่สำคัญคือ

1. การเรียนการสอนยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นที่ความสนใจและความถนัดของเด็ก และให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับครู
2. ส่งเสริมประชาธิปไตยและความร่วมมือกันในการเรียนการสอน
3. เรียนโดยการแก้ปัญหาและก่นกว่าทดลอง
4. บรรยากาศของการเรียนการสอนควรเป็นบรรยากาศแห่งชีวิตจริง และเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ศึกษา
5. การเรียนการสอนควรเป็นเรื่องของครูที่จะจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้เด็กโตเรียนรู้ควยตนเอง

5) หลักการสำคัญทางการศึกษา หลักการสำคัญทางการศึกษา

ก็คือ

1. การศึกษาไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต แต่การศึกษาคือชีวิต¹ การศึกษา

¹Kneller, "Contemporary Educational Theories," p.237.

จะสอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในชีวิต เข้าใจชีวิต การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งเดียวกัน นั่นคือความสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ การศึกษาคควรให้เด็กมีความพร้อมเสมอที่จะอยู่ในโลกของความเปลี่ยนแปลงและไม่แน่นอนนี้ได้

2. การเรียนรู้ความสัมพันธ์โดยตรงกับความสนใจของผู้เรียน¹ แต่มีใช้ว่าผู้เรียนควรจะได้รับอนุญาตให้ทำตามใจใ้ทุกอย่าง ควรจะได้รับคำปรึกษาแนะนำจากครูกว่ยเช่นกัน

3. การเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหาอมีความสำคัญกว่าการเรียนรู้โดยการท่องจำเนื้อหาวิชา² เพราะเนื้อหาวิชาเป็นความรูเชิงนามธรรม ควรจะนำเอาเนื้อหาวิชาการเชิงนามธรรมเหล่านั้นมา เป็นเครื่องมือเพื่อจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง วิธีการที่จะทำได้คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีการแห่งปัญญา

4. บทบาทของครูไม่ใช่ผู้สั่ง แต่เป็นผู้ให้คำปรึกษา³ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนจะตองตัดสินใจเองว่าจะเรียนอะไรก็ตามที่สนใจ ตามที่ไ้ได้รับอนุญาตให้สามารถวางแผนการพัฒนาตนเองได้ ครูจะเป็นผู้แนะนำ เป็นผู้ประสานให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ แต่ไม่ใ้ใครใช้อำนาจ

5. โรงเรียนควรส่งเสริมความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน⁴ แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าจะปฏิเสธการแข่งขันเสียเลย การแข่งขันควรจะเป็นการแข่งขันที่จะสร้างพัฒนาการให้เกิดแก่คน

6. ประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ทางความภักดี และบุคลิกภาพที่เป็นอิสระซึ่ง เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของการเจริญงอกงามที่แท้จริง⁵

¹Kneller, "Contemporary Educational Theories," p.237.

²Ibid., p.238.

³Ibid., p.239.

⁴Ibid., p.240.

⁵Ibid.

ประชาธิปไตยเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน และเป็นเรื่องของการมีประสบการณ์ร่วมกัน ประชาธิปไตย ความเจริญของงาน และการศึกษา เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อกัน การจะสอนประชาธิปไตย โรงเรียนต้องเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างเต็มที่

4. ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

ก) ความเป็นมา ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้มีการเคลื่อนไหวอย่างจริงจังในช่วงทศวรรษ 1930 อันเป็นช่วงที่ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยกลุ่มนักคิดที่เรียกตัวเองว่า Fronteir Thinkers¹ ซึ่งมีแนวคิดหลักต้องการให้การศึกษา มีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่มีความเท่าเทียมยุติธรรม ทั้งนี้มีนักการศึกษาฝ่ายพัฒนาการนิยมเห็นพ้องควยในบางกรณี ที่ว่าการศึกษาน่าจะมีบทบาทต่อสังคมใหม่มากขึ้น แต่ก็ไม่เห็นควยที่จะให้การศึกษา มีบทบาทเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ระบอบใดระบอบหนึ่ง นักการศึกษาดังกล่าวก็คือ² วิลเลียม คิลแพททริก (William Kilpatrick) และจอห์น ไคลด์ส (John Childs) ในช่วงระยะ 20 ปีแรกแนวคิดของลัทธินี้ยังไม่เด่นชัด เพิ่งจะมาเด่นชัดเมื่อ ธีโอดอร์ บราเมลด์ (Theodore Brameld) เริ่มเขียนหนังสือ เสนอแนวความคิดของปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ขึ้นในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950³ เป็นต้นมา และบราเมลด์เองก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นบิดาของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม สถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาตามคิดของ

¹Kneller, "Contemporary Educational Theories," p.248.

²Ibid., p.61.

³ในหนังสือ Patterns of Educational Philosophy
Toward a Reconstructed Philosophy of Education
Education as Power

ลัทธินี้คือ Freinds World College ในสหรัฐอเมริกา ผู้ก่อตั้งคือ มอร์ริส มิทเชลล์ (Morris Mitchell)¹ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าแนวคิดของปรัชญาการศึกษา ลัทธินี้จะ เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างทันสมัยและทันต่อสภาวะของสังคมที่กำลังมีปัญหา และเกี่ยวข้องกับสังคมมากกว่าปรัชญาการศึกษาลัทธิอื่น ๆ ก็ยังไม่มีคนนำไปใช้อย่างเป็นจริง เป็นจริงในวงกว้างขึ้นมาเลย

ข) แนวคิดพื้นฐาน แนวความคิดของปฏิรูปนิยมพัฒนามาจาก ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และผนวกเอาความคิดของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมเข้าไว้ด้วยกัน ปฏิบัตินิยมนั้นเชื่อว่า ความรู้ ความจริงนั้นมีโคหุคหนึ่ง แต่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้ไม่ใคมีค่าในตัวของมันเอง แต่ความรู้เป็นแต่เพียง เครื่องมือในการแก้ปัญหา ปัญหาของมนุษย์ในทัศนะของปฏิบัตินิยมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นความรู้ก็ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอยู่เรื่อย ๆ ² ความรู้จึงมีลักษณะเป็น เครื่องมือ เป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสภาพของโลกให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงไว้ ส่วนทางฝ่ายพัฒนาการนิยมก็มีแนวคิดพื้นฐานเช่นเดียวกับปฏิบัตินิยมและก็พัฒนามาจากปฏิบัตินิยม แต่พัฒนาการนิยมจะ เน้นความสำคัญของการพัฒนาปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ความสำคัญของผู้เรียนจะเป็นรากฐานในการกำหนดความมุ่งหมายของการ เรียนการสอนและการจัดการศึกษา

คำว่า ปฏิรูป หรือ reconstruct หมายถึง บูรณะ สร้างขึ้นมาใหม่ หรือทำขึ้นมาใหม่ แนวคิดของลัทธินี้จึง เน้นที่การบูรณะ หรือการปฏิรูปรูปแบบของสังคมขึ้นมาใหม่ เนื่องจากว่าสังคมของโลกในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย

¹Bart Sobel, "A Reconstructionist Perspective of the Teaching of Social Sciences," The High School Journal 60 (May 1977), p.363.

²วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาทั่วไป : มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2520), หน้า 120-121.

ทั้งปัญหาทางกาย เศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง และปัญหาทางวัฒนธรรม แนวความคิด
เจริญก้าวหน้าของโลกจะมีมากมายแต่ก็มีโทษจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใดแต่อย่างใด
การศึกษาจึงควรจะมีบทบาทอันสำคัญในการที่จะเป็นเครื่องมือหรือเป็นพาหนะของมนุษย์
ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาก่อนที่วัฒนธรรมเก่าจะทำลายตัวเองลงไปให้
เป็นสังคมใหม่ วัฒนธรรมใหม่ที่ค้ำชูรวมทุกคน เป็นสังคมที่สูงส่งและเป็นไปได้ ไม่ใช่
สังคมอดมอดคิเพื่อฉัน นักการศึกษาจึงเปรียบดั่งหินนี้เหมือนกับ "มรรคาที่จะนำไปสู่การ
ปฏิรูปวัฒนธรรมและสร้างสังคมใหม่"²

ค) แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา

ก็คือ

1. การศึกษาต้องช่วยแก้ปัญหาคงของสังคมที่เป็นอยู่
2. การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริม พัฒนาสังคมโดยตรง
3. การศึกษาต้องมุ่งสร้างระเบียบใหม่ของสังคมจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่
4. ระเบียบใหม่ที่สร้างขึ้นต้องอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
5. การศึกษาต้องให้เด็กมองเห็นความสำคัญของสังคมควบคู่ไปกับตนเอง

2) เป้าหมายของการศึกษา เป้าหมายของการศึกษาตาม

แนวคิดลัทธินี้คือ

1. เพื่อให้เยาวชนมีความสำนึก มีจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวมและหาทางที่จะ
พัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

¹Sobel, "A Reconstructionist Perspective of the Teaching of Social Sciences," p.354.

²บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 237.

2. ให้สังคมเป็นสังคมที่เท่าเทียมยุติธรรม เป็นสังคมที่ค้ำพร้อมทุกด้านและมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

3) องค์ประกอบของการศึกษา

(ก) หลักสูตร¹ การจัดหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum or Wheel Curriculum) ที่พัฒนามาจากแนวคิดของพัฒนาการนิยม และหลักสูตรแบบกระบวนการสังคมและการดำรงชีวิต (Social Process and Life Functions Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นในหกชั้นในสังคมเป็นสำคัญ หลักสูตรตามทัศนะของบราเมลล์จะแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1. ระดับประถมศึกษา แยกเป็น

ระดับเตรียมประถม เรียน 4 ปี การเรียนการสอนเหมือนโรงเรียนอนุบาล

ระดับประถมชั้นต้น เรียน 6 ปี การเรียนการสอนจะเหมือนลักษณะพัฒนาการนิยม หลักสูตรจะเน้นกิจกรรมเป็นหลักแต่เน้นสังคมมากกว่า เน้นตัวเด็ก

ระดับประถมชั้นสูง เรียน 5 ปี จะเป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา กลุ่มวิชาที่เรียนจะเป็นกลุ่มวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐกิจ-การเมือง ศิลป วิทยาศาสตร์ การศึกษา และมนุษยสัมพันธ์

2. ระดับมัธยม เรียนทั้งหมด 4 ปี ปีที่ 1 เริ่มเรียนกลุ่มสร้างแรงจูงใจและปฐมนิเทศ และต่อไปเรียนกลุ่มเศรษฐกิจ-การเมือง ปีที่ 2 เรียนกลุ่มวิทยาศาสตร์และศิลป ปีที่ 3 เน้นกลุ่มการศึกษาและมนุษยสัมพันธ์ ปีที่ 4 จะเน้นกลุ่มเทคนิควิธีการ และปีที่ 3 และ 4 จะเรียนวิชาเฉพาะถาวร

¹Brameld, Toward a Reconstructed Philosophy of Education,

3. ระเบียบอุดมศึกษา จะเน้นการวิจัยทางงานจิตวิทยา เศรษฐกิจ-การเมือง วิทยาศาสตร์ จริยศาสตร์ การศึกษา มนุษยสัมพันธ์ และปรัชญา โดยเน้นการวิจัยที่เกี่ยวข้องของกับสังคม คุณค่าของสังคมเป็นใหญ่

(ข) คุรุ บทบาทและลักษณะของครูที่สำคัญของลัทธินี้ก็คือ

1. ครูต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้กระทำจริงและมีปณิธานในการสร้างสังคมที่ดีกว่า แขนงนี้ต้องดำเนินการตามวิถีทางของประชาธิปไตย
2. ครูต้องเป็นนักบุกเบิกนักแก้ปัญหา สนใจเรื่องของสังคมและปัญหาสังคม
3. ครูต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาใหญ่ เรียบเรียง มองเห็นความสำคัญที่จะต้องช่วยกันแก้ไข ปรับปรุงสังคม

(ค) ผู้เรียน เนื่องจากลัทธินี้ เน้นความสำคัญของสังคมเป็นหลักและเน้นสังคมอนาคตที่เป็นอุดมคติด้วย ดังนั้นผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักในสังคม เรียบรูวิธีการทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม ผู้เรียนจะได้รับการ เรียบรูเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสังคม แดแนวทางและความคิดเพื่อการแก้ไขปัญหานั้นมีใ้ไรการชี้นำจากครูฝ่ายเดียว จะต้อง เป็นผลมาจากการหาข้อสรุปหาข้อยุติที่ยุติธรรมและเหมาะสม

(ง) โรงเรียน โรงเรียนจะมีบทบาทต่อสังคมอย่างจริงจัง โรงเรียนจะเป็นสถานที่ที่จะก่อให้เกิดความเท่าเทียมยุติธรรม เป็นสถานที่ที่เด็กจะได้ เรียบรูความเป็นพลเมืองของโลก (world-citizenship)¹ และเป็นสถานที่ที่เด็ก จะได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของท ุรแก้ไขปัญหาสังคมและทำสังคมให้ดีขึ้น ดังนั้นกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจะจัดโดยยึดสังคมและยึดอนาคตเป็นหลัก

¹S.J. Curtis, and M.E.A. Boulwood, A Short History of Educational Ideas (London : University Tutorial Press, 1966), pp.583-584.

โรงเรียนต้องการให้สังคมอนาคตเป็นอย่างไร ต้องจัดกิจกรรมทาง ๆ ที่จะฝึกฝน
อบรมผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์ที่ต่องการนั้นอย่างจริงจัง

4) กระบวนการเรียนการสอน การเรียนการสอนตาม
แนวคิดของ ดัชนีนี้จะคล้ายคลึงกับแนวคิดของพิพัฒนาการนิยม แต่ปฏิรูปนิยมจะมอง
ไปไกลกว่านั้นคือจะใช้วิธีการในการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายแน่ชัด จะเน้นลงไป
ว่าจะดำเนินการเรียนการสอนเพื่ออะไร วิธีการเรียนการสอนมีไว้เพื่อการแสวงหา
ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นวิธีการเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคมโดยตรง วิธีการ
ที่ใช้คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ วิธีการแก้ปัญหา พร้อมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์
และวิธีการปรัชญาทั้งนี้เพื่อทำให้การมองปัญหาและการแก้ปัญหานั้น ๆ รัดกุมและถูก
ต้องสมบูรณ์ วิธีการเรียนการสอนผู้เรียนจะต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง คนกว่าหา
ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังจะมีการวิพากษ์วิจารณ์อภิปรายกันเพื่อแสวงหาแนว
ทางที่เหมาะสมและเที่ยงธรรมในการแก้ปัญหาคว

5) หลักการสำคัญทางการศึกษา หลักการสำคัญทางการ
ศึกษาของดัชนีคือ

1. การศึกษาจะต้องรับภาระในการสร้างสรรค์ระบบสังคมขึ้นมาใหม่อัน
เป็นสังคมที่จะทำให้ค่านิยมพื้นฐานของวัฒนธรรมมีความสมบูรณ์ขึ้นและในขณะเดียวกัน
ก็ต้องเข้ากับโลกกับสังคมและภาวะทาง เศรษฐกิจของโลกยุคใหม่¹

บราเมลด (Theodore Brameld) กล่าวไว้ในหนังสือของเขาอย่าง
ตรงไปตรงมาว่า

...ประการแรกสุดการศึกษาจะต้องสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ไม่เป็นที่สงสัย
เลยว่าขณะนี้เรากำลังอยู่ในยุคของการปฏิวัติ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นแน่นอนที่สุด
จะต้องมีการควบคุมระบบการอุตสาหกรรม การบริการสาธารณะ และแหล่ง

¹Kneller, "Contemporary Educational Theories," p.248.

5. ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ก) ความเป็นมา ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเป็นแนวคิดทางการศึกษาแนวใหม่สุดของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เมื่อเทียบกับแนวอื่น ๆ และเป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากปรัชญาการศึกษาลัทธิอื่นอย่างมาก ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาลัทธินี้เริ่มมีขึ้นในทศวรรษ 1950 เมื่อ ราล์ฟ ฮาร์เปอร์ (Ralp Harper) เขียนบทความเสนอแนวความคิดทางการศึกษาของลัทธิอัตถิภาวนิยมขึ้นมา¹ และมีนักปรัชญาการศึกษาอีก 2 คนที่พยายามสร้างปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ให้เป็นระบบที่สมบูรณ์ก็คือ จอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller)² และ แวน คลีฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris)³ แต่อย่างไรก็ตามแนวนี้จะเพิ่มมีการเคลื่อนไหวกันอย่างจริงจังเมื่อราว 30 ปีเศษ ๆ มานี้ ก็มีผู้ที่จัดการศึกษากลายกับแนวความคิดของลัทธินี้มาก่อนเป็นเวลานานคือ เอ เอส เนลล์ (A.S. Neill) โดยเขาได้ตั้งโรงเรียนชื่อ ซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) ขึ้นในประเทศอังกฤษ และในปัจจุบันแนวคิดการจักโรงเรียนในลักษณะนี้ก็มีอิทธิพลขยายวงกว้างออกไปยังประเทศต่าง ๆ อยู่เรื่อย ๆ แม้แต่ในประเทศไทยเราเอง

ข) แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญาแบบที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อลัทธินี้คือปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ที่เชื่อว่าความจริงคือสภาวะการณที่เป็นอยู่ ... ความเป็นจริงจึงเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะเลือกกำหนดขึ้นมาเอง

¹Ralp Harper, "Significance of Existence and Recognition for Education," in Modern Philosophies and Education, ed. Nelson B. Henry, pp.222-224.

²George F. Kneller, Existentialism in Education (New York : Philadelphia, 1958).

³Van Cleve Morris, Existentialism in Education (New York : Harper & Row, 1966).

กิริติ บุญเจือ อธิบายลักษณะของลัทธิอัตถิภาวนิยมว่า
 ลัทธิที่ถือว่า การค้นคว้าทางศาสนาที่แท้ ทำให้บุคคลหลุดออกจากความเป็นจริง ความเป็นจริงที่แท้จริงก็คือ อัตถิภาวนะของแต่ละบุคคล ซึ่งมีสิ่งแววดูอมและสถาพรซึ่งตนเองใกล้ชิดสมใจ โดยการตัดสินใจเลือกตั้งแต่ตนมาจนบัดนี้ ปรารถนาที่มีประโยชน์จริง ๆ ก็คือ ปรารถนาที่ศึกษาอัตถิภาวนะของตนเอง...¹

คำว่า อัตถิภาวนะ หรือ existence หมายถึง ความมีอยู่ การเป็นอยู่ ลัทธินี้จึง เน้นลักษณะความมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ เน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคลในแง่ของ เสรีภาพและความรับผิดชอบในชีวิตและการกระทำของตนเองอย่างแท้จริง² ทั้งนี้ การศึกษาของลัทธินี้จึงมุ่งสอนผู้เรียนให้เป็นตัวของตัวเอง เลือกและตัดสินใจแนวทางของตนเองด้วยตนเอง แทนว่าการเลือกนั้นจะคงอยู่ในกรอบของความมีระเบียบวินัยในตนเอง ลัทธินี้มักการศึกษาบางท่านเปรียบเหมือน "แนวทางที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากกรอบแห่งวัฒนธรรมของสังคม"³

ค) แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา

ก็คือ

1. ส่งเสริมให้บุคคลเรียนรู้และพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเองด้วยตนเอง นั่นคือ ใฝ่รู้จักตนเอง
2. ใฝ่รู้จักเลือกแนวทางของตนเองโดยอิสระ

¹ กิริติ บุญเจือ, สารานุกรมปรัชญา, หน้า 280.

² บรรจง จันทรสภา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 237.

³ เรื่องเดียวกัน.

3. ผู้ให้มีความสามารถในการ เลือกและตัดสินใจเลือกอย่าง เป็นอิสระ
4. ผู้ให้ยอมรับและมีความรับผิดชอบต่องานที่ตน เลือกและสิ่งที่ตนกระทำ ซึ่งหมายถึงให้มีวินัยในตนเอง

2) เป้าหมายของการศึกษา เป้าหมายหลักทางการศึกษา

ก็คือ

1. สร้างผู้เรียนที่มีเสรีภาพแลพมีความรับผิดชอบ
2. สร้างสังคมที่เป็นอิสระและมีเสรีภาพ
3. สร้างมนุษย์และสังคมที่มีระเบียบวินัยในตนเองอย่างแท้จริง

3) องค์ประกอบของการศึกษา

(ก) หลักสูตร หลักสูตรจะ เน้นวิชาทาง กานมนุษยศาสตร์ (Humanities) เป็นส่วนใหญ่ วิชาที่สำคัญที่จะได้รับการ เน้นเป็นพิเศษก็คือวิชา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและศิลปะ เช่นการดนตรี การแต่งความ หรือการ ประพันธ์ จิตรกรรมและศิลปะประภิชรูต่าง ๆ เพราะวิชาเหล่านี้ช่วยฝึกฝนในด้าน สุนทรียศาสตร์ อารมณ์ และฝึกฝนศีลธรรมจรรยา วิชาในกานวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวิชาทาง กานมนุษยศาสตร์ ในการ จัดหลักสูตร จะ จัดเป็นแบบวิชา เลือกตามความถนัด และความตองการของผู้เรียน วิชาในหลักสูตรจะมีไว้ให้นักเรียนเลือกเรียน และมีไว้พร้อมที่จะให้เลือกได้อย่างดี การ เลือกเด็กจะเป็นผู้เลือกเอง ไม่ใช่ครูเลือกให้หรือแม่แต่จะชี้แนะให้เลือก

(ข) ครู ครูในทัศนะของอัตถิภาวนิยมไม่ได้อยู่ในฐานะ ผู้สอน ไม่ได้อยู่ในฐานะผู้ให้ความรหรือผู้คอยแนะนำแนะ แนว แต่ครูกับนักเรียนมี

1พรชูลี อารวอรุง, "ปรัชญาการศึกษาของ Existentialism,"
ครุศาสตร์ 4 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2517) : 66.

ความสำคัญเท่ากัน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน¹ ครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้คอยให้กำลังใจ กระตุ้น และช่วยผู้ใหญ่เด็กค้นคว้าอยู่เสมอ ทั้งนี้ลักษณะของครูที่จะเป็นเช่นนี้ ครูจะต้องเชื่อและเคารพในเสรีภาพและศักดิ์ศรีของผู้เรียนไม่น้อยไปกว่าตนเอง ครูควรเป็นผู้มีความรู้อ่าง อานมาก ศึกษาามาก จริงใจต่อเด็ก รักเด็กและเชื่อต่อเด็ก²

(ค) ผู้เรียน เนื่องจากลักษณะนี้เชื่อว่า ผู้เรียนเป็นผู้มีเสรีภาพอย่างแท้จริง จึงเป็นผู้ที่จะเลือกสิ่งที่จะเรียน เลือกแนวทางที่จะพัฒนาตนเอง ควบคุมตนเอง เพราะเป้าหมายของการศึกษามีใช่เพื่อความรู้ มีใช่เพื่อสังคม แต่เพื่อผู้เรียนที่จะรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ควบคุมเหตุนี้แนวทางจริยธรรมและการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่จะเลือกใช้ชีวิตทางใด แต่ทั้งนี้จำเป็นจะต้องมีวินัยในตนเองและรับผิดชอบต่อการกระทำและผลที่จะเกิดขึ้น

(ง) โรงเรียน โรงเรียนไม่มีบทบาทต่อสังคม แต่โรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมเสรีภาพของผู้เรียนแต่ละคน

บรรจง จันทรสภา กล่าวถึงทัศนะของอรรถิภาวนิยมเกี่ยวกับโรงเรียนว่า ปรัชญาของอรรถิภาวนิยมเน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน คนแต่ละคนเป็นกลไกในการเลือกทุกสิ่งทุกอย่างสำหรับตัวเอง ไม่มีใครจะบังคับกับแต่ละคนว่าควรจะทำเลือกอย่างไร แม้นแต่เหตุผลหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์... สิ่งแวดล้อมของเด็กในโรงเรียนนั้นก็ควรจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์... ควรจัดสภาพแวดล้อมหลาย ๆ แบบ เพื่อให้เด็กได้เลือกในสิ่งที่ตนเห็นว่าดีที่สุด

¹George F. Kneller, "The Challenge of Existentialism," in Foundations of Education 3d ed., ed. George F. Kneller (New York : John Wiley and Sons, 1971), pp.260-263.

กวนทุๆจะนี้ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนตามที่ระบุของฝ่ายนี้จึงจะคงไม่เจาะจงลงไปว่าจะต้องเขียนอย่างไรบ้าง กฎนั้นย่อมจะคงให้เด็กได้ใกล้ชิดกับบรรยากาศที่แตกต่างกันหลาย ๆ แบบ ไม่ว่าจะ เป็น เน้นกิจการหรือประชาธิปไตย ไม่ว่าจะ เป็น พระเจ้า หรือ การต่อต้านศาสนา, ไม่ว่าจะ เป็นการปลดปล่อยอัตถิหรือ เป็น "ทางเปิด" ไม่ว่าจะ เป็น บรรณาการศักร เป็น โทษหรือระบบนี้ก็เรียนเป็น โทษ ไม่ว่าจะ เป็น แบบมีระเบียบเคร่งครัดหรือไม่มีระบบใด ๆ เลย เหล่านี้ คือ สิ่งแวดล้อมของเด็กในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กสร้างบรรยากาศสำหรับตัวเองจากการ เลือกลงของเขา¹

4) กระบวนการเรียนการสอน ลัทธินี้เชื่อว่า ผู้เรียนนั้น เรียนจากภายในไปสู่ภายนอก นั้นหมายความว่า การเรียนจะคงเริ่มต้นมาจากผู้เรียนเอง ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้เข้าใจในวิชาที่จะเรียนอย่างถ่องแท้ จนสามารถบอกได้ว่าตนมีทัศนคติอย่างไรต่อวิชานั้น ๆ การเรียนการสอนจึง เป็นไปในลักษณะที่จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด² เพื่อให้คนพบและรู้จักตนเอง เป็นสำคัญ วิธีการเรียนการสอนที่ไรใดก็คือ การให้ลงมือกระทำเอง การอภิปราย โต้ตอบ สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

5) หลักการสำคัญทางการศึกษา หลักการสำคัญทางการศึกษาก็คือ³

1. ลัทธินี้เชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพในทางที่เป็นตัวของตัวเองตลอดเวลา ลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง เช่นนี้ จึงนับเป็นสิ่งที่มียู่ที่แท้จริงของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ควย ฉะนั้นการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนจึงมีแบบอย่าง

¹บรรจง จันทรส, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 94-95.
²เรื่องเดียวกัน, หน้า 251-252.
³เรื่องเดียวกัน, หน้า 252-253.

เป็นของตนเองที่มนุษย์แต่ละคนจะเป็นผู้สร้างขึ้นมา และเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนสามารถที่จะเลือกการกระทำของตนเอง เป็นผู้นำหนทางชีวิตและโชคชะตา

2. เมื่อตระหนักในลักษณะของมนุษย์เช่นนี้แล้ว หน้าที่ประการแรกของโรงเรียนก็คือ ทำหน้าที่สร้างคนให้เป็นตัวของตัวเอง โรงเรียนจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการในด้านความเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือให้นักเรียนมีโอกาสเลือกและรู้จักเลือกโดยอิสระ

3. โรงเรียนควรจะเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม นั่นคือสอนให้เด็กมีความสามารถและความโน้มเอียงในการเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการ "อบรม" ศีลธรรม ซึ่งการอบรมศีลธรรมนั้นย่อมหมายถึงการสร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะให้เด็กปฏิบัติตาม และเด็กก็จะขาดเสรีภาพในการเลือก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากเป็นการทำให้เด็กรู้จักเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง ก็จะเป็นการพัฒนาความสามารถ และความโน้มเอียงของเด็กซึ่งเป็นการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญา

4. การฝึกให้เด็กรู้จักตนเอง สนใจตนเอง และเลือกทางเลือกของตนเองนั้น ย่อมจะไม่เป็นการขัดกับเรื่องความสนใจในบุคคลอื่นแต่อย่างใด เพราะปรัชญานี้ถือเป็นหลักอยู่แล้วว่าสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเองนั้น จะต้อง เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับคนอื่น ควบคู่กันไปด้วย สิ่งที่เราเลือกนั้นย่อมหมายถึงว่าเราเลือกสำหรับคนอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่า สิ่งไม่ดียิ่งสำหรับคนอื่นย่อมไม่ดีสำหรับเราด้วย

5. จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ การสร้างให้คนรู้จักยอมรับและมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและในสิ่งที่ตนกระทำ นั่นหมายความว่า การศึกษาจะต้องสร้างให้เด็กเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

6. เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น จะต้องไม่แตกต่างไปจากสิ่งที่เด็กจะถือปฏิบัติอยู่ในห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน การที่จะให้เด็กปฏิบัติตามเนื้อหาของวิชาจริยธรรมใดนั้น การสร้างวินัยในตนเองจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาหรือครูอาจารย์หรือบุคคล
กลุ่มอื่น ๆ ในประเทศไทยยังไม่มีใครวิจัยมาก่อน ส่วนการวิจัยในต่างประเทศเท่าที่
ผู้วิจัยค้นความมามีดังนี้

ในปี ค.ศ. 1976 คือ ซี เบรา (D. C. Brou) และ ซิสเตอร์ ซิตา
(Sister Zita) ได้วิจัยแนวคิดทางคานปรัชญาการศึกษาและทัศนคติที่มีต่อทฤษฎี
การวัดผลที่ใช้อยู่ในระบบโรงเรียนคาทอลิก จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาแนว
คิดทางคานปรัชญาการศึกษาและทัศนคติต่อทฤษฎีการวัดผล 2 ทฤษฎี ของครูประณ
ศึกษาในโรงเรียนคาทอลิกในเขตการปกครองของคริสตศาสนานิกายคาทอลิก
(Archdiocese) ในเมืองเซนต์หลุยส์ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย
มีทั้งสิ้น 390 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแนวคิดทางคานปรัชญาการศึกษาผู้วิจัยใช้
แบบทดสอบปรัชญาการศึกษาของลอรี (Laury's Test of Educational
Philosophy) ซึ่งเป็นแบบวัดปรัชญาการศึกษา 5 ลักษณะคือ สารัตถนิยม นิรันตรนิยม
พัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอัคริภาวนิยม ส่วนทัศนคติที่มีต่อทฤษฎีการวัดผล
ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบวัดผลของเอลฟอร์ด (Elford's "Toward a Catholic
School Philosophy I") ซึ่งเป็นแบบวัดผลที่เน้นทางคานปรัชญาของโรงเรียน
คาทอลิกและสามารถใช้วัดระดับความเป็นคาทอลิกของโรงเรียนคาทอลิกได้ และ
แบบวัดผลอีกชุดหนึ่งคือ แบบวัดผลของไอส์เนอร์ (Eisner's "The Perceptive
Eye : Toward a Reformation of Curriculum Development") ซึ่งเป็น

¹D.C. Brou, and Sister Zita, "Philosophical Stances and Attitudes Toward Two Theories of Educational Evaluation Evidenced in a Catholic School System," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 37 (October 1976) : 2048-2049-A.

แบบวัดผลที่นำไปทางศึกษาศาสตร์ และไม่เน้นเฉพาะปรัชญาของคารอลลิก

คณะผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า

1. แนวคิดทางด้านการศึกษาศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรสถานที่ตั้งของโรงเรียน ตำแหน่งในโรงเรียน ระดับการศึกษา พื้นฐานทางวิชาการ สถานะในโบสถ์ และอายุ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ
2. ทิศนคติต่อทฤษฎีการวัดผลของตัวอย่างประชากรตามตัวแปรสถานที่ตั้งของโรงเรียน ระดับการศึกษา ตำแหน่งในโรงเรียน พื้นฐานทางวิชาการ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. แนวคิดทางด้านการศึกษาระหว่างครูในตัวแปรสถานะโบสถ์กับอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
2. ทิศนคติต่อทฤษฎีการวัดผลของ เอลเฟอร์ระหว่างประชากรในตัวแปรตำแหน่งในโรงเรียนและอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
3. ทิศนคติต่อทฤษฎีการวัดผลของ ไอส เนอร์ระหว่างประชากรในกลุ่มตัวแปรสถานที่ตั้งของโรงเรียน ตำแหน่งในโรงเรียน และระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ครูในชนบทยอมรับทฤษฎีการวัดผลของ ไอส เนอร์น้อยกว่าครูอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ และครูที่จบการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามีทัศนคติในทางบวกต่อทฤษฎีการวัดผลของ ไอส เนอร์มากกว่าครูที่จบการศึกษาต่ำกว่า ครูใหญ่ยอมรับทฤษฎีการวัดผลของ ไอส เนอร์มากกว่าครูอื่น

คอนนี แมค แมคคอย (Connie Mack McCoy)¹ ใ้วิจัยแนวคิดทางการศึกษาของประธานและอธิการบดีมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมาซิตี จำนวนทั้งหมด 12 คน ที่ดำรงตำแหน่งทั้งในอดีตและปัจจุบัน การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร โดยเน้นการศึกษาจากเอกสารคำปราศรัย ปาฐกถา และขอเขียนต่าง ๆ พร้อมกับศึกษาจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ระเบียบประวัตินส่วนตัว เอกสารสำคัญอื่น ๆ ประกอบการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมาซิตีทั้ง 12 คนนั้นมีแนวคิดทางการศึกษาเป็นของตัวเองโดยเฉพาะ และก็ยากที่จะชี้ชัดลงไปว่าแนวคิดทางการศึกษาของผู้บริหารดังกล่าวเป็นอย่างไร เนื่องจากช่วงที่ดำรงตำแหน่งอยู่นั้นสั้นเกินไป ประกอบกับขอจำกัดเกี่ยวกับเอกสารสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้บริหารเหล่านั้นยังคงยุ่งอยู่กับภาระทางด้านการบริหารจนไม่มีเวลาเพียงพอที่จะแสดงหรือเสนอแนวคิดทางการศึกษาออกมา

ในปี ค.ศ. 1977 จีซัส ฟรานซิสเซส เดลกาโด ฮิดัลโก (Jesus Francises Delgado Hidalgo)² ใ้วิจัยเปรียบเทียบแนวคิดทางด้านการศึกษากับแนวคิดทางวัฒนธรรมของครูก่อนประจำการในเขตลอสแอนเจลีส จุดมุ่งหมายของการ

¹Connie Mack McCoy, "The Educational Thought of the Presidents and Chancellors of Oklahoma City University," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Sciences 37 (February 1978) : 4951-4952-A.

²Jesus Francises Delgado Hidalgo, "Educational Philosophies and Intercultural Ideologies : A Study of the Belief Orientation of Preservice Teachers," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Sciences 38 (February 1978) : 4653-4654-A.

วิจัย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางวัฒนธรรมและแนวคิดทางงานปรัชญาการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสำรวจปรัชญาการศึกษาของ รอสส์ (Ross's Educational Philosophical Inventory) ซึ่งเป็นแบบสำรวจแนวคิดทางงานปรัชญาวัตถุนิยม (Realism) จิตนิยม (Idealism) ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และอัตถิภาวนิยม (Existentialism) และเครื่องมือที่ใช้วัดแนวคิดทางวัฒนธรรม (Intercultural Ideology Inventory) ซึ่งเป็นแบบสำรวจแนวคิดทางงานวัฒนธรรม 3 ประเภทด้วยกันคือ วัฒนธรรมแบบชาตินิยม (Cultural Nationalism) วัฒนธรรมแบบพหุนิยม (Cultural Pluralism) และวัฒนธรรมแบบอภินิยม (Cultural Assimilationism) ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือครูกองประจำการในเขตลอสแอนเจลิส ที่มีพื้นฐานทางเชื้อชาติแองโกล (Anglo) เม็กซิกัน-อเมริกัน (Mexican-American) ญิวดำ (Black) และเอเชีย (Asian) จำนวนทั้งสิ้น 163 คน

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานว่า แนวคิดทางงานปรัชญาการศึกษาและแนวคิดทางวัฒนธรรมเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่จำนวน 12 คู่ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัยพบว่า สมมติฐานจำนวน 8 ข้อตรงกับสมมติฐานที่วางไว้ ส่วนอีก 4 ข้อไม่ตรงกับสมมติฐานที่วางไว้ แนวคิดทางงานปรัชญาการศึกษาและแนวคิดทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญคือ อัตถิภาวนิยมกับพหุนิยม ปฏิบัตินิยมกับพหุนิยม วัตถุนิยมกับอภินิยม และจิตนิยมกับชาตินิยม

ในปีเดียวกับฮิดัลโก (Hidalgo) เอฟ เอส ซี สมิธ (F. S. C. Smith) และแมททิว แพททริก (Matthew Patrick)¹ ได้วิจัยเปรียบเทียบแนวคิดทาง

¹F. S. C. Smith, and Matthew Patrick, "A Comparison of Philosophies of Education Within a Single School System," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Sciences 39 (March 1978) : 5327-5328-A.

ปรัชญาการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาในเมือง เซนต์หลุยส์ จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้เพื่อ เปรียบเทียบแนวคิดทางานปรัชญาการศึกษาของผู้นำนักรู้ ครู และผู้บริหารการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคริสเตียนในเมือง เซนต์หลุยส์ (St. Louis District of Brothers of the Christian Schools) ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 396 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสำรวจปรัชญาการศึกษาของ รอดส์

ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า

1. แนวคิดทางานปรัชญาการศึกษาระหว่างประชากรในกลุ่มตัวแปรตำแหน่งในโรงเรียน สถานะทางศาสนา และอายุ ที่เลือกเป็นอันดับแรกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ
2. แนวคิดทางานปรัชญาการศึกษาของกลุ่มต่าง ๆ ในตัวแปรตำแหน่งในโรงเรียน สถานะทางศาสนา และอายุ เมื่อนำคะแนนของปรัชญาการศึกษาที่เลือกเป็นอันดับแรกมา เปรียบเทียบกันในแต่ละกลุ่มเองคือกลุ่ม ตำแหน่งในโรงเรียน สถานะทางศาสนา และอายุ แยกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่าตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 2 ข้อ นั่นคือ ประชากรทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มตำแหน่งในโรงเรียน สถานะทางศาสนา และอายุ จะยึดปรัชญาจิตนิยม และในแต่ละกลุ่ม เองก็พบว่ายึดปรัชญาจิตนิยมทั้งหมด

โมฮัมเหม็ด อาเหม็ด โคเรียน (Mohamed Ahmed Koriem)¹ ได้วิจัยเปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการศึกษาระหว่างนักศึกษาครูชาวอียิปต์และอเมริกัน

¹Mohamed Ahmed Koriem, "A Comparison of Philosophical Orientation Between Prospective Teachers in the United States and Egypt," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Sciences 39 (January 1979) : 4114-4115-A.

จำนวนทั้งหมด 647 คน โดยนักศึกษาอียิปต์เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย
 ดเล็กซานเดรีย จำนวน 453 คน และอีก 194 คน เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี
 วิชาเอกการศึกษาในมหาวิทยาลัยไอโอวา สหรัฐอเมริกา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบ
 สสำรวจปรัชญาการศึกษา (แต่วิจัยมีใจความว่าเป็นแบบสำรวจแบบโลก) ผลการวิจัย
 พบว่านักศึกษาอียิปต์มีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิปฏิบัตินิยม และอรรถิภาวนิยม มากกว่าจิตนิยม
 หรือวัตถุนิยม และเลือกวัตถุนิยมมากกว่าจิตนิยม ส่วนนักศึกษอเมริกันพบว่าการเลือก
 คลายกถึงกันคือ คือใหม่ไปทางอรรถิภาวนิยม และปฏิบัตินิยมมากกว่าจิตนิยมหรือวัตถุนิยม
 และเลือกวัตถุนิยมมากกว่าจิตนิยมเช่นกัน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย